

H.Emre Tosun
bilim uzmanı (M.S), İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul-Türkiye
ORCHİD 0000-0001-5386-0416
h.e.tosun@gmail.com
Eyüp Zengin
Prof. Dr., araştırmacı, İstanbul-Türkiye
ORCHİD 0000-0003-3755-3488
ezengin@yahoo.com
Natiq H.Paşa
g-m.e.n., dosent, Azerbaycan Teknik Üniversitesi
ORCHİD 0000-0002-5666-6835
pashanatiq@aztu.edu.az

Məqalə redaksiyaya daxil olub 03.03.2023

The article was received by editorial board on 03.03.2023

Статья принята к печати 03.03.2023

DİRENÇLİ KENT OLUŞTURMA SÜRECİNDE KENTSEL RESTORASYON POLİTİKALARI

Özet

Kentsel alanda ortaya çıkan bozulmalar; kentsel mekânda düzensiz yayılma, yetersiz altyapı, çevre sorunları (hava, su, toprak, gürültü, koku kirliliği, kentsel ısı adası vb.), enerji ve kaynak verimliliğinde düşüklük, kent aglomerasyonu, ekolojik alan yetersizliği, güvenlik gibi sorun ve zorluklara neden olmaktadır. Eko sistemle uyum içerisinde kurulmayan ve yaşatılamayan kentler, yaşanan bozulmalar nedeniyle olası afetler karşısında savunmasız durumda kalacaklardır.

Bu sorunların temel nedeni, kent ile bölge eko sistemi arasındaki dengenin korunamaması, kentsel sürdürülebilirliğin sağlanamaması ve sonuç olarak kentsel direncin düşmesidir. Dirençli bir kent için; sürdürülebilir yeniliği teşvik eden, çeşitliliği koruyan, modülerliğe odaklanan, ekolojik işlevleri eski durumuna getiren, karar döngüsünü sıkılaştıran, sosyal sermaye oluşturan, kentsel yönetim süreçleri ile yerel ve küresel ölçekleri birbirine bağlayan kentsel restorasyon planlaması gereklidir.

Kentsel dirençlilik genellikle ani etkilere tepki bağlamında değerlendirilebilmektedir. Ancak, tekil rahatsızlıkların ötesine bakılarak bütüne hakim olunması gerekmektedir. Kentleri dirençli hale getirmek için; organizasyonel bir yapı oluşturmak, harekete geçmek için gereken süreçleri, mevcut ve gelecekteki risk senaryolarını belirlemek, anlamak ve kullanmak, ekonomik etkileri ve dirençlilik için mali kapasiteyi güçlendirme ihtiyacını anlamak, esnek kentsel gelişim ve tasarıma yönelmek, doğal tamponları korumak, anlama, önleme, hafifletme, müdahale ve iyileştirme planlamasını ve toplumsal kapasiteyi güçlendirmek, altyapı dirençliliğini artırmak, etkili müdahale sağlamak, hızlı kurtarma ve daha rasyonel yenileme yapmak gerekmektedir.

Kentsel restorasyon; kentsel alanlarda ortaya çıkan eko sistem tahribatını gidermeye yönelik, işleyen kent sisteminin, kendi kendini örgütlemesine olanak tanıyan, ekosistem onarım kabiliyetini destekleyen, sorunlara ve hedeflere yönelik çözüm odaklı yaklaşım izleyen bir tür yapay müdahale biçimidir. Etik, ekolojik ve ekonomik bakımdan tahribata maruz kalan kenti yeniden onaran sistematik yaklaşımlar bütünüdür.

Dirençli kentler, sağlam, yansıtıcı, yedekli, kaynaklı, kapsayıcı, entegre ve esnek yapıya sahip, bir tehlike veya doğal afet gibi rahatsızlıkları absorbe etme ve değişim geçirirken kendini yeniden düzenleme, böylece esasen aynı işlevi, yapıyı, geri bildirimleri ve kimliği muhafaza etme kapasitesine sahip yerleşim birimleridir. Kentsel restorasyon kentin direncini artırarak yaşanabilir olmasını sağlayan uygulamalar bütünüdür.

Çevresel, sosyal ve ekonomik değerlerin ortak paydasında bulunan sürdürülebilir kent ölçeğine ulaşmak, refah odaklı yaşam alanı ve standartları sağlamak ve ekolojik dirençliliğin sürekliliğini sağlamak için kentsel restorasyon uygulamaları gerekli olmaktadır. Restorasyon kentsel direnci artırmakta, dirençli kentler daha rahat nefes almaktadır. Kent nefes aldığı sürece ayakta durmakta, yaşamakta ve yaşatılmaktadır. Bu çalışmada, kentsel sorunların çözümünde dirençli kent oluşturma sürecinde kentsel restorasyon uygulamalarının yeri ve önemi üzerinde durulacaktır.

Anahtar kelimeler: Kentsel sorunlar, dirençli kent, restorasyon, kentsel restorasyon, sürdürülebilirlik.

Afet, kent ve afet-kentleşme ilişkisi

Türkiye, toprak aşınması (erozyonu), deprem ve seller vb. doğa olaylarından çok fazla etkilenmektedir. Geleceğe yönelik tahminler, her sene on binlerce konutun doğal olaylar nedeniyle enkaza döndüğünü/döneceğini ya da kullanılamaz duruma geldiğini/geleceğini ortaya koymaktadır (Keleş, 2012a, s. 583). Kentleşmenin artmasıyla birlikte afetlerin, kent alanlarında görülme sıklığı artmıştır. Afetler kentleşme üzerinde etkili olmakta, kentleşme süreci de afetlerin oluşumunda etkisini göstermektedir (Balta, 2013, s. 13). Kentleşme sürecinin planlı veya plansız olması çok ender olarak afet risklerini azaltma konusunda bir yaklaşım içermektedir (Balta, 2013, s. 13).

Afetlerin yerleşim yerlerinde etkili olmakta, gelişmekte olan ülke ve bölgelerde çok daha fazla zarar oluşturmakta ve özel olarak ise, gelir düzeyi en düşük gruplarda telafi edilmesi oldukça ağır neticeler ortaya çıkarmaktadır. Olanakları kısıtlı olan bireyler rastgele çözüm yöntemleri geliştirmek ve bunlarla idare etmek durumunda kalmaktadırlar. Ayrıca, yapılaşmanın çok daha fazla olduğu bölgelerde ve kentsel hizmet ortamlarında yaşamak zorunda kalmaktadırlar. Sağlıklı bir planlamanın olmadığı, gerekli tedbirler alınmadan hayata geçirilen bu yerleşim biçimi ve sürekli artan yapılaşma sebebiyle çözülmesi (Komut, 2011, s. 1-2) giderek güçleşen sorunlar oluşmaktadır.

Kentlerde toplumsal, iktisadi ve ekolojik zayıflıklarla çakışan, doğal tehlikeler ve terör vb. beşeri düzensizliklerden ortaya çıkan afetler, kent alanlarında büyük felaket, kayıp ve zararlara (Tezer, 2012, s. 221-223) yol açmaktadır.

Afet

Afetler, “Fiziki, iktisadi, toplumsal ve çevresel zararlara neden olan, hayatın olağan akışını ve beşeri çalışmaları aksatarak veya sonlandırarak veya kesintiye uğratarak insanlar üzerinde olumsuz etkilerde bulunan, söz konusu olaydan etkilenmiş olanların kendi olanak ve yetenekleriyle üstesinden gelemeyecekleri doğal ya da beşeri kaynaklı hadiselerdir. Afet, uzun yıllar boyunca değişmemiş olan bir yıkım/ felaket terimi olarak varlığını devam ettirmektedir. Sebebiyet verdiği can ve mal kayıpları afetlerin büyüklüğü konusunda bilgi vericidir. Bu büyüklük yitirilen insan sayısı, ekonomik ve kültürel kayıplarla ölçülerek tespit edilmektedir. Afetler meydana gelme nedenlerine göre ikiye ayrılarak incelenmektedir. Meteorolojik ve jeolojik gibi sebeplerle ortaya çıkan doğa hadiselerine ‘doğal afet,’ başta teknolojinin gelişmesi nedeniyle yaşanan ve insanların neden olduğu felaketler ‘beşeri afet’ (Akyön vd., 2018, s. 62-70) olarak sınıflandırılmaktadır.

Doğal afetler insanların varlığı ile ilgili olmayan insan faktöründen bağımsız bir biçimde oluşmakta ve yaşanmaktadır. Doğal afetlere sebebiyet veren hadiseler insan faktöründen bağımsız bir biçimde ortaya çıksa da, insanların etkisiyle oluşan doğal felaketlerin şiddeti yükselebilmekte ya da düşebilmektedir. Hatta beşeri faktörlerin varlığı bu çeşit afetlerin yaşanma sıklığı ve ihtimalini artırabilmektedir. Bitki örtüsünün yok edilmesiyle heyelanların sayısında artış yaşanması ya da deprem yaşanan bölge içindeki yapı ve binaların depreme dayanıklı inşa edilmemiş olması depremin (Akyön vd., 2018, s. 62-70) sonuçlarını ağırlaştırmaktadır.

Afetlere karşı başarı, kent planlamasında risklerin belirlenmesi, planlama güvenlik parametreleri ve standartlarının belirlenmesi ve yapılaşma sürecinde uygulamaya konulmasına rağmen planlama sürecinde ihmal edilen ‘denetim’ mekanizmalarının geliştirilmesiyle (Bayhan ve Balamir, 2011, s. 34-39) sağlanacaktır.

Son yıllarda yaşanan afetlerin karakteristik özelliklerinin değişmekte olduğu, yalnızca belirli bir alanı değil, domino etkisi altında iktisadi, toplumsal ve çevresel açıdan daha büyük sahaları etkileyen neticeler (Tuğaç, 2019, s. 984-1019) yarattığı görülmektedir.

Kent

İnsanların yaşadıkları mekanlar bu yerlerin özelliklerine nispeten kent veya köy biçiminde tanımlanmaktadır. Bir yerleşme birimine kent özelliğini sağlayan nitelikler içinde yerleşme biriminin nüfusunun büyüklüğüyle bu nüfusun yapısı, sosyal ve iktisadi nitelikleri de (Keleş, 2012c, s. 183-184) bulunmaktadır.

Kent tanımlamasında farklı ölçütler kullanılmakta ve bu ölçütlere göre değişen kent tanımları yapılmaktadır. Şahin'e göre (Şahin, 2012, s. 3-6), bir yeri iktisadi, siyasi, demografik, sosyolojik ölçüte göre kent olarak tanımlamak olanaklıdır. Bütün bu ölçütleri göz önünde bulunduran bir tanımla kent, "nüfusu belli bir büyüklüğe ve yoğunluğa ulaşan, ekonomik yapısı ağırlıklı olarak sanayi ve hizmet sektörlerinde yoğunlaşmış olan ve kendi nüfusu ve alanı dışında yaşamakta olanlara da hizmetler veren yerleşme birimi" (Şahin, 2012, s. 3-6) olarak tanımlanabilir.

Kentler, bünyelerinde barındırdıkları büyük imkanlar sebebiyle ülke nüfusunun önemli bir kısmınca daha çekici yaşama alanları biçiminde kabul edilmektedir. Kentlerin sunduğu imkân ve fırsatlar, bireyleri kırsal alanlar yerine kentsel alanlarda yaşam sürmeye yöneltmekte; bu tercihin neticesi olarak da kent hayatındaki tehlike ve riskler zamanla daha fazla bireyce (İSMEP, 2104, s.10) paylaşılmış olmaktadır.

'Kentleşme, gelişme, büyüme, çağdaşlaşma gibi bir değişme sürecini anlatmakta olan kavramdır' (Keleş, 2012d, s. 211-212). Kent ekonomik, toplumsal, siyasi ve teknik gelişmeleri etkilemekte ve bu faktörlerden etkilenmektedir. Tarihsel süreç içinde kent değişimin kaynağını oluşturmakta, kentlilere çeşitli fırsatlar sunmaktadır. Bunlarla birlikte her değişimle birlikte yeni sorunları ortaya çıkmaktadır. Karşılaşılan yeni kentsel sorunların tanımlanması ve bu sorunlara çözümler üretilmesi yaşanan değişimi etkileyecektir (Düzgün, 2019, s. 1293-1303). Kentler tarihin bütün evrelerinde sosyal değişimin merkezini oluştur ve bu sosyal değişimle beraber değişim yaşamışlardır (Pınarcıoğlu ve Kanbak, 2020, s. 5). 'Kentleşme durağan değil, devingen bir toplumsal olgu' olarak kabul edilmektedir (Keleş, 2012d, s. 211-212).

Kentler sundukları önemli imkanlar sebebiyle nüfusun yoğun bir biçimde toplandığı yerleşimlerdir. Kentlerde yaşanan hızlı nüfus artışı bu alanlarda güvenli olmayan yerleşmelerin ortaya çıkmasına ve afetlere karşı korunmasız riskli yerlerde yaşamakta olan nüfusun artmasına sebebiyet vermektedir. Afetlerle alakalı uluslararası örgütler, kalkınma sürecindeki devletlerde insanların yaklaşık %85'inin deprem ve su baskınları başta olmak üzere doğal afet risklerine açık bir biçimde yaşadıklarını (Kaya vd., 2018, s. 592-601) vurgulamaktadırlar.

Bugün, dünya nüfusunun yarısından fazlası kentsel alanlarda yaşamakta, 2025 yılından itibaren dünyadaki bireylerin neredeyse üçte ikisinin ve zenginliklerin önemli bir kesiminin, kentlerde toplanacağı tahmin edilmektedir (İSMEP, 2104, s. 27). 2050 senesinde bu miktarın %70'lere ulaşacağı tahmin edilmektedir. Kentsel genişlemenin en önemli bölümü gelişmemiş devletlerde yaşanacaktır (İSMEP, 2104, s.28). 20. yüzyıl 'kentleşme' yüzyılı olmuştur (Çukurçayır, 2011, s. 17) ve bu sürecinin 21. Yüzyılda da süreceği görülmektedir.

Birleşmiş Milletler (BM) Dünya Nüfus Beklentileri Raporu (2019) verilerine göre dünya nüfusu 7,7 milyar kişiye ulaşmıştır. BM tarafından 2018 senesinde söz konusu nüfusun %55,3'ünün kentsel alanlarda yerleştiği ortaya çıkmıştır. 2050 senesinde dünya nüfusunun 9,7 milyara ulaşacağı tahmin edilirken, kentsel alanlarda yaşamakta olan birey oranının da %70'e yükseleceği (Tuğaç, 2019, s. 984-1019) tahmini yapılmaktadır.

Mega kent şeklinde tanımlanan, 10 milyonu geçen nüfusa sahip dünya genelindeki büyük kentlerin çoğunluğu, mevcut durumda büyük depremlere ve şiddetli kuraklıklara eğilimli yerlerde bulunmaktadır (İSMEP, 2104, s. 27). Ayrıca, bu kentler, aşırı iklim hadiselerinin etkilemiş olduğu ve afetler bakımından daha tehlikeli bir risk oluşturabilecek olan deniz suyu düzeyinin yükseldiği sel eğilimli kıyı çizgisinde yerleşmiş durumdadır (İSMEP, 2104, s.27).

Kentleşme, Afetler ve Sürdürülebilirlik

Kentler bir taraftan süratli bir şekilde büyürken, öteki taraftan özellikle de gelişme sürecindeki devletlerde planlı olmayan, yeterli arıtma altyapıları ve ulaşım olanakları olmayan, kent hizmetlerinin kentin bütününe yeterli düzeyde kapsayacak bir şekilde gelişmemiş olduğu, kalabalık, afetlere ve öteki risklere karşı kırılgan mekanlar (Tuğaç, 2019, s. 984-1019) durumuna gelmiş bulunmaktadır.

Bir kentin kırılganlığı, “bir bütün halinde kentlerin ya da bu kentlerde yaşayanların fiziki veya psikolojik bir biçimde zarara uğrama ve yaralanma olasılığı (Şahin, 2011: 332) yani yaşanan olaydan olumsuz etkilenme durumları”dır.

Kentleşme ve afetlerin birbiriyle ilişki düzeyi çift yönlüdür ve karşılıklı etkileşim halindedirler. Sadece afet sonrası yapısal çözümler yerine, kentsel gelişimin afet riskini düşürmeyi dikkate alan bir yaklaşıma sahip olması gereklidir. Risk düşürümü ve planlama arasında bulunan (Balta, 2013, s. 47) ilişki bu kapsamda yeterli değildir.

Kentleri; kırsal yerleşmelere karşı giderek daha çekici kılan özellikleri (nüfus yoğunlukları, türlü ekonomik ve sosyo-kültürel hizmetleri, birbirleriyle ilişkili yaygın altyapı sistemleri vb.) diğer yandan sel, deprem, fırtına ve terör saldırıları gibi tehlikeler karşısında kentleri nüfus ve sağladığı olanakları nedeniyle daha hassas (Tezer, 2012, s. 221-223) hale getirmektedir.

Kentin kendi kültürüyle hayatını sürdürebilmesi kriz zamanlarında da maksimum ölçüde temin edilebilmelidir. Bundan dolayı dirençli kentler hususuna daha çok yer verilmeli; kent planlamasında modern anlayışlara yönelik çalışmaların sayısı ve seviyesi (Şolt, 2021, s. 39-47) yükseltilmelidir.

Sürdürülebilirlik kavramı uzun dönemde bütün ölçekleri ve sahaları kapsamalıdır. Sürdürülebilir kentsel gelişme bütün yerleşim ölçeklerinde hayata geçirilmeli ve ulaşım, barınma, sanitasyon gibi bütün kesimleri kapsamalıdır. Bununla beraber, kavram; uzun süreli bir düşüncüyü ifade etmekte, toplumsal, ekonomik ve çevresel gelişme gerek bugünkü gerekse de sonraki kuşaklar bakımından da ‘sürdürülebilir’ (Pınarcıoğlu ve Kanbak, 2020, s. 19) olmalıdır.

Sürdürülebilir kent planlamasının üç temel kuralı, ekoloji, ekonomi ve eşitliktir. Kent ölçeğinde doğal çevrenin ve hassas alanların korunması, enerji kullanımının minimize edilmesi, katı atıkların geri dönüşümünün sağlanması, iklim değişikliklerini veri olarak kabul eden ekolojik planlama ve tasarımın önemi giderek artmaktadır (Türkoğlu ve Koramaz, 2012, s. 185-186).

Afet öncesi alınması gereken önlemler, afetlerin önlenmesi ve olası zararların olabildiği ölçüde azaltmasını amaçlamaktadır. Bu amaçla, politika oluşturulmasını, teknik ve bilimsel çalışmalar yapılmasını öngörmektedir. Afetlerin ortaya çıkması durumunda ise, ivedi yardım ve kurtarma planlarının yürürlüğe konması, bu görevi yapan birden fazla kurum ve kuruluş arasında eşgüdüm sağlanması öncelik taşımaktadır. Afet sonrasında ise, zararların, can ve mal yitilerinin belirlenmesi akçal nitelikli, sağlıkla ilgili ve öteki yardımlar (yaraların sarılması) başlıca (Keleş 2012a, s. 586) amaçları oluşturmaktadır.

Dirençlilik ve kentsel dirençlilik

Dirençlilik, “tehlikelerle karşılaşan bir sistemin, topluluğun ya da toplumun, bu tehlikeye vaktinde ve etkin biçimde dayanarak karşılık verebilmesi, bu tehlikenin tesirini düşürmesini, tehlikeye bir biçimde adapte olabilmesi ve tehlikelerden korunması”dır. Bunun sağlanabilmesi kent için önemli yapı ve tesislerin muhafaza edilmesi ve restore edilmesiyle (İklimle Dirençli Kentler, 2021, s. 4) olanaklıdır.

Afet terimleri sözlüğü dirençlilik kavramını şöyle tanımlamaktadır, “Bir kişi ya da topluluğun tehlikeli bir olayın tesirlerini, vaktinde ve etkin şekilde kestirim, öngörme, önleme, düşürme ve iyileştirme yeteneği (<https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu> 20. 09. 2021),”.

Dayanıklı bir yapıdan yoksun olan kentler, karşılaşılan her türlü zorluk karşısında ‘korunmasız’dır. Kentsel dayanıklılık-dirençlilik ya da dirençli kent ise fiziki ve toplumsal yapı arasında sürdürülebilir ağlara sahiptir. Fiziki yapı, kentlerin yapılaşmış (yollar, binalar, altyapı, iletişim ve enerji tesisleri gibi) ve doğal çevre (toprak, topografya, jeoloji ve öteki doğal sistemler) bileşenleridir. Toplumsal yapı kentlerin beyni durumundayken, fiziki yapı da kentlerin bedenidir. Dirençli kentler, gerek fiziki gerekse de sosyal yapıları ile etki alanlarında ortaya çıkabilecek her çeşit

riske (doğal, teknolojik ve toplumsal) karşı dayanabilen, işlevselliğini koruyabilen ve yeni koşullara hızla uyum göstererek (Tezer, 2012, s. 221-223) varlığını sürdürebilen kentlerdir.

Dirençli (esneyebilir) bölgeler (resilient regions) kavramı; “farklı sosyal, ekonomik, mekânsal, kültürel ya da ekolojik sorunların yol açtığı risklerden kaynaklanan felaketlerle veya değişimlerle beklenmedik (veya beklenen) bir anda karşılaşan veya ani bir şok şeklinde ya da yavaş yavaş oluşan değişikliklerle karşı karşılaşılan bölgelerin ana fonksiyonlarını sürdürecektir şekilde kendilerini hızla yenileyebilmeleri kapasitesini” (Taşan-Kok, 2012, s. 91-92) ifade etmektedir.

BM dirençliliği şöyle tanımlamaktadır: “Tehlikelere uğramış bir sistemin, topluluğun ya da toplumun, kendi esas yapılarını ve fonksiyonlarını muhafaza etme ve onarmayı da kapsayan, bir tehlikenin tesirleri karşısında vaktinde ve aktif bir biçimde direnme, soğurma, uyum geliştirme ve iyileşme yeteneği” (<http://uclg-mewa.org>)

Dirençli olmak öncelikli olarak emniyet risklerini önleyici şekilde düşürmeye yoğunlaşmıştır. 2000’li yıllardan sonra hazırlıklı olma, şokların tesirini düşürme ve önleyici önlemlere öncelik verildiği görülmektedir. Böylece ülkeler açısından bu kavram reaktif manadan çıkarak proaktif özellikleri bulunan ve teşkilatlanmada sıklıkla vurgulanan bir kavram olmaktadır. Riskleri yönetme yeteneğinin ve kapasitesinin yüksek olması dirençliliği yükselten (Düzgün, 2019, s. 1293-1303) bir unsur olarak ön plana çıkmıştır

Dirençlilik yeniden önceki durumuna dönmek ya da afetlerin oluşturmuş olduğu değişen şartlara yalnızca uyum sağlamak değil, bu imkandan yararlanmak öncekinden (Okay, 2018, s. 117-127) daha iyi duruma getirmektir.

Sosyolog Kathleen J. Tierney dirençlilik kavramını ilk önce sosyoloji disiplini kullanmıştır. ‘Korunmazlık’ kavramını tamamlayan bir kavram halinde; kuvvetli tarafları meydana çıkarmayı (Balta, 2013, s. 29) esas alan bir anlayıştır.

Dirençli kent; çevresel, toplumsal, fiziksel ve iktisadi açılardan kentlerin karşılaşması olası her çeşit tehlike, tehdit ve olumsuz vaziyetlerle (doğal afetler, yüksek enflasyon vs.) kenti oluşturmakta olan dinamiklerin, aktörlerin eşgüdümlü ve kapsamlı bir biçimde mücadelenin (Çiriş, 2021) temin edilmesidir.

Dirençli kent çalışmalarında Rockefeller Vakfı öncülüğünde geliştirilen “100 Resilient Cities” hareketi, kentleri daha dirençli hale getirme düşüncesinden hareket etmektedir. Bu hareket kentlerin direncini azaltan faktörleri yalnızca ‘afetler’ olarak görmemekte ve işsizlik, çevre ve ulaşım vb. gibi bir takım sorunları da dirençlilik kavramı kapsamında ele almaktadır (Özer, 2018, s. 22). Dirençlilik, kişilerin, toplumun, kurumların ve sistemlerin adapte olabilme, sağlam kalabilme, büyümeyi sürdürebilmek (Düzgün, 2019, s. 1293-1303) olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda bir kentin esas sistemleri dört yönlü bir biçimde tanımlanmıştır. Bu yönler sağlık ve zindelik, ekonomi ve toplum, altyapı ve çevre, önderlik ve stratejidir.

Ayrıntılı bir biçimde ifade edilirse;

➤ **Sağlık ve zindelik:** Kent halkı yaşamak ve gelişmek amacıyla gereksinim duyduklarına erişmektedirler. Hedef, herkesin esas gereksinimlerini gidermek, geçimlerini ve istihdamlarını temin etmek ve çeşitlendirmektir. Kamu hizmetlerini aktif bir biçimde sunmaktır.

➤ **Ekonomi ve toplum:** Kent halkının, nüfusun birlikte harekete geçmesini temin edecek toplumsal ve mali sistemler. Hedef, uyumlu, bütünleşik ve kuvvetli toplumsal ağlara sahip toplulukları özendirmek, toplumsal istikrarı, emniyeti, hukukun üstünlüğünü, suçları engellemeyi ve adaleti sağlamaktır. İktisadi olarak fon akışını temin etmek, sermaye ayırmak ve kaynak akışını çeşitlendirmektir.

➤ **Altyapı ve çevre:** İnsanlarca yapılan ve doğal sistemleri muhafaza eden ve kritik hizmetleri temin eden bir kent olmaktadır. Hedef, kentlerin fiziki kırılganlıklarını düşürmek, kritik hizmetlerin devamlılığını sağlamaktır. Emniyetli bir biçimde hareketliliği temin etmek, bilginin ve malların serbest bir biçimde dolaşımını temin etmektir.

➤ **Önderlik ve strateji:** Aktif önderliği ve paydaşları kuvvetlendiren, bütünleşik planlamaya destek veren süreçleri anlatmaktadır. Hedef, Aktif idareyi ve öncelikle sivil toplumu özendirmektir. Uzun dönemli ve bütünleşik planlamaya destek olmaktadır. Doğru bilgiye erişebilmek amacıyla (Düzgün, 2019, s. 1293-1303) paydaşlara destek verilmesini gerektirmektedir.

Kentlerin önemli bölümü az gelişmiş ya da gelişmemiş devletlerde bulunmaktadır. Kentleşme süreçlerinde yaşanmakta olan kontrollü ve sağlıklı olmayan büyümeler bu kentlerin doğal afetler karşısında dirençsiz olmaları (Özer, 2018, s. 22) sonucunu doğurmaktadır.

Bu doğrultuda bir kenti dirençli kılacak, dirençliliğin temel özellikleri şunlardır:

➤ **Yansıtıcı:** İnsanlar ve kurumlar geçmiş deneyimleri yansıtır ve onlardan öğrenir ve gelecekteki karar verme sürecini bilgilendirmek için bu öğrenmeden yararlanır (Terton, 2017).

➤ **Başa çıkma:** Sorun tanımlama yeteneği, öncelikleri göz önünde bulundurarak çeşitli unsur, sistem ya da öteki analiz birimini tahrip edici tehdit ortaya çıktığında kaynaklarını harekete geçiren şartlar, öncelikli amaçlara ulaşmak amacıyla insan kaynaklarını ve materyali (maddi, fiziki, teknolojik, bilgi) kullanma yeteneğinin ortaya çıkması, ihtiyaç duyulan kaynakları (Balta, 2013, s. 29) seferber edebilme kapasitesi.

➤ **Beceriklilik:** Vatandaşlar ve kurumlar iklim risklerinin farkındadır, şoklara ve streslere uyum sağlayabilir ve değişen çevresel koşullara hızla tepki verebilir (Terton, 2017).

➤ **Çabukluk-hız:** Önceliklerini yerine getirmek ve amaçları vaktinde elde edebilme yeteneği, hizmet ve malın zamanında ulaştırılmasıdır (Balta, 2013, s. 29).

➤ **Sağlam olma:** Sağlam bir kentsel sistem, şokları ve acil durumları mühim bir işlev yitimi olmadan karşılaşılabilmektedir (Tuğaç, 2019, s. 984-1019). Sağlam olmak, unsurların sistemlerin veya öteki analiz birimlerinin işlev yitimi olmadan ve bozulma ortaya çıkmadan maruz kalınan şiddet düzeyine dayanabilme kabiliyetidir (Balta, 2013, s. 29). Kentsel fiziki varlıklar, yüksek etkili iklim olayları beklentisiyle tasarlanır, inşa edilir ve korunur (Terton, 2017).

➤ **Yedekli olma:** Yedekli kentsel sistemler, beklenmeyen istek, tahrip edici bir hadise ya da fazla stresle karşılaştığında yedek kapasiteyle gereksinimini giderebilir. Bu halde çok sayıda kaynağı, hizmeti veya hizmet sağlayıcısını bilinçli bir biçimde geliştirmeyi ve gereksinim durumunda bunlara ulaşmayı gerekli kılmaktadır (Tuğaç, 2019, s. 984-1019). Yedekleme, mevcut unsurları, sistemleri ve öteki analiz birimlerini ikame derecesi, yani parçalanması, bozulması veya fonksiyon yitimi halinde işlevsel ihtiyaçlarını giderebilme yeteneğine sahip olması, sistem özelliklerinin hedefe varabilmek amacıyla alternatiflere müsaade edilmesidir (Balta, 2013, s. 29). Talepteki kesintileri ve dalgalanmaları hesaba katmak için yedek kapasite sisteme yerleştirilmiştir. Ayrıca, bir ihtiyacı veya işlevi yerine getirmenin birden çok yolunu içerir (Terton, 2017).

➤ **Esneklik ve uyum sağlama:** Esnek bir kent sistemi kişilerin, hane halklarının, işletmelerin, toplulukların ve mahalli idarenin değişmeye süratle cevap verebilmek amacıyla davranış ya da eyleme geçmelerini sağlamaktadır. Uyum gösterme, uyum gösteren bir kent sistemi, belirsizlikleri ve önceki alışkanlıkları, standartları değiştirerek idare eden; çözümleri belirlerken kanıtlardan faydalanarak geleceğe yönelik kararlar alan, gelişme sürecindeki bir sistemdir (Tuğaç, 2019, s. 984-1019). Değişen koşullara veya ani krizlere yanıt olarak alternatif stratejiler benimseme isteği ve yeteneğidir. Bu, yeni bilgi ve teknolojilerle başarılabilir (Terton, 2017).

➤ **Kaynaklara sahip olma:** Kaynaklara sahip bir kentsel sistem, var olan hizmetlerle beraber, bir krizde ya da çok sınırlı şartlarda esas hizmetlerin ve sistemlerin fonksiyonelliğini aktif ve süratli bir biçimde geri yükleyebilen bir sistemdir (Tuğaç, 2019, s. 984-1019).

➤ **Kapsayıcılık:** Kapsayıcı bir kent sistemi, türlü aktörlerin ve toplulukların, siyaset tespit etme merhalesinden itibaren bütün siyaset sürecine bütün yönleriyle katılmasını sağlamaktadır (Tuğaç, 2019: 984-1019). Kapsayıcı süreçler, kent direncini inşa etmek için ortak bir sahiplik duygusu veya ortak bir vizyon yaratmak için geniş danışma ve birçok görüş ihtiyacını vurgular (Terton, 2017).

➤ **Entegrasyon:** Bütünleşik bir kent sistemi, tutarlı kararları ve tesirli yatırımları iyi bir şekilde temin etmek amacıyla sektörel ve yönetsel kısıtları aşan, siyasetin tespit edilmesi ve programlanmasında iş birliğine dayanan ve katılıma açık bir anlayış geliştirmektedir (Tuğaç, 2019, s. 984-1019). Entegre süreçler, karar verme ve yatırımlarda tutarlılığı teşvik etmek için kent sistemlerini bir araya getirir ve hizalar. Sistemin bileşenleri arasındaki bilgi alışverişi, bunların topluca çalışmasını ve hızlı yanıt vermesini sağlar (Terton, 2017).

Karmaşık ve birbirine bağımlı sistemler halinde bulunan kentler, terör eylemlerine ve doğal afetlere karşı genellikle savunmasızdırlar. Kentlilerin beklentileri ve gereksinimleriyle alakalı olarak kentsel alanlarda yer alması gerekli olan ve tercih edilen türlü özellikleri vardır. Bunların içinde en

mühimleri; mimari yapı ve özellikleri, nüfus yoğunlukları, toplanma alanları, birbiriyle bütünleşmiş altyapı sistemlerini oluşturmaktadır. Dirençli kentlerin gelişimi ile risklerin düşürülmesinde gelişmiş bir plan yapma ve hareket bütünlüğü (Balta, 2013, s. 29) gerekmektedir.

Dirençli kentler, gelecekteki muhtemel şoklar ve bu şokların toplumsal, iktisadi ve teknik sistemler ve altyapılara verebileceği zararlardan sakınabilmek ve bu muhtemel şoklar karşısında aynı fonksiyonları, sistemleri ve kimliği muhafaza edebilecek vaziyette olmak amacıyla kapasite geliştirebilen kentlerdir. Dirençli kentler, Birleşmiş Milletler'in Sürdürülebilir Gelişme Hedefleri (SDG- Sustainable Development Goals) içinde de bulunmaktadır. Hedef 1.5, "yoksulların ve korunmasız vaziyette bulunanların iklimle alakalı aşırı hadiseler ve öteki iktisadi, toplumsal ve çevresel şoklara ve felaketlere uğrama ve bunların olumsuz etkilerine karşı korunmasızlıklarını düşürmek gayesiyle direncin yükseltilmesini" (İklimle Dirençli Kentler, 2021, s. 4) amaçlamaktadır.

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Gelişme İçin Küresel Hedeflerin on birincisi "Kentleri ve insan yerleşmelerini kapsayacak, emniyetli, dirençli ve sürdürülebilir" duruma getirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaca yönelik kurgulanmış olan dirençli kentler "özellikle süratli çevresel, teknolojik, toplumsal ve demografik değişimler nedeniyle oluşan şok ve stresleri öngörmek, engellemek, etkilerini azaltmak ve tedavi etmek amacıyla ve esas yaşamsal çözüm yapı ve fonksiyonlarına" sahip yerleşme birimlerini tanımlamaktadır. Bu hedefe dönük bir biçimde çok sayıda kentte doğa ve ekosistemle uyum içinde, tarihi ve doğal mirasa saygılı, dirençli gıda sistemleri ve döngüsel gelişmeye eğilimli ve sosyal olarak daha birleştirici siyasetler (Bayraktar, Yılmaz, 2020, s. 8) uygulamamaktadır.

Birleşmiş Milletler'in 2009 tarihli tanımlamasında afetlere karşı kentsel direnç: "Her çeşit tehlike/tehditten, etkilenme ihtimali olan yerleşim yerlerinin, toplumların ve bütün sistemlerin; kendilerini muhafaza etme, sistemin işlemlerini teminata alma, kısa zamanda yeniden yapılanma ve değişmeye uyumun sağlanması amacıyla ihtiyaç duyulan olanaklara sahip olması ve bu olanakları aktif kullanabilme yeteneği" (Türkoğlu, 2014, s. 8-9) biçiminde açıklanmaktadır.

Dirençli Kentler Oluşturmanın İlkeleri

Dirençliliği sağlamak ve sürdürmek için atılması gereken kritik ve bağımsız adımlar şunlardır.

➤ **Afet direnci için organize olmak:** Güçlü bir liderlik, koordinasyon ve sorumlulukları net olan bir organizasyon yapısı oluşturmak ("The Ten Essentials for Making Cities Resilient", t.y.).

➤ **Mevcut ve gelecekteki risk senaryolarını tanımlamak, anlamak ve kullanmak:** Tehlikeler ve güvenlik açıkları hakkında güncel verileri korumak. Katılımcı süreçlere dayalı risk değerlendirmeleri hazırlamak ve bunları şehrin kentsel gelişimi ile uzun vadeli hedefleri için temel olarak kullanmak.

➤ **Dirençlilik için finansal kapasiteyi güçlendirmek:** Afetlerin önemli ekonomik etkilerini anlayarak ve değerlendirerek bir finansal plan hazırlamak. Esneklik faaliyetlerini desteklemek için finansal mekanizmalar belirlemek ve geliştirmek

➤ **Esnek kentsel gelişim ve tasarımın peşinden gitmek:** Özellikle hassas (dezavantajlı) nüfuslara odaklanarak, güncel risk değerlendirmelerine dayalı olarak risk bilgisine sahip kentsel planlama ve geliştirme gerçekleştirmek. Gerçekçi, risk uyumlu yapı düzenlemelerini uygulamak.

➤ **Doğal ekosistemler tarafından sunulan koruyucu işlevleri geliştirmek için doğal tamponları korumak:** Doğal tamponların koruyucu işlevlerini sürdürmek ve korumak, risk azaltma bakımından kullanımlarını geliştirmek için kent coğrafyası içindeki ve dışındaki doğal ekosistemleri belirlemek, korumak ve izlemek.

➤ **Dirençlilik için kurumsal kapasiteyi güçlendirmek:** Bir şehrin dirençliliğiyle ilgili tüm kurumları, rollerini yerine getirmek ve şehrin dirençliliğini artırmak yeteneklerine sahip olacak şekilde güçlendirmek. Esneklik kapasitesindeki boşlukları tespit etmeye ve güçlendirmeye yardımcı olacak kurumsal kapasiteyi anlamak.

➤ **Dirençlilik için toplumsal kapasiteyi anlamak ve güçlendirmek:** Topluluk ve hükümet girişimlerini multimedya iletişim kanalları aracılığıyla sosyal bağlılığı ve karşılıklı yardım kültürünü tanımlayarak güçlendirmek.

➤ **Altyapı dirençliliğini artırmak:** Kritik altyapının kapasitesini ve yeterliliğini değerlendirmek ve korunması, güncellenmesi ve bakımı için bir plan veya strateji geliştirmek. Gerekliğinde koruyucu, risk azaltıcı altyapının geliştirilmesini sağlamak

➤ **Etkili hazırlık ve afet müdahalesi sağlamak.** Acil durum ve hazırlık planları oluşturarak ve düzenli olarak güncelleyerek, erken uyarı sistemleri kurarak veya bunlarla bağlantı kurarak ve acil durum ve yönetim kapasitelerini artırarak etkin afet müdahalesini sağlamak.

➤ **Kurtarma işlemini hızlandırmak ve daha iyi bir şekilde yeniden oluşturmak:** Afet sonrası iyileştirme, rehabilitasyon ve yeniden yapılanma için stratejiler oluşturarak bunların uzun vadeli planlamayla uyumlu olmasını sağlamak ve daha iyi bir kent ortamı ve etkilenen topluluk için daha fazla dirençlilik sağlamak ("The Ten Essentials for Making Cities Resilient", t.y.).

Afetlere Karşı Dirençli Olmak

Afetler; bütünsel, kapsamlı afet yönetiminin hayata geçirilmesini gerekli kılan olaylardır. Afetlerin olma sıklıkları ve neden oldukları zararlar dünya genelinde giderek artmaktadır. Afet sonrasında, durumun tespit edilmesi, iletişim, ulaşım, arama ve kurtarma, sıhhi tahliye ve tedavi, emniyet, organizasyon, insani yardım malzemelerinin kabul edilmesi, kaydedilmesi, depolanması, barınma ve iye, basın, halkla ilişkiler ve psikolojik harekât, eğitim ve yetki sorunları gibi hususlarda (Kadıoğlu, 2011b, s. 41-43) önemli sorunlar yaşandığı görülmektedir.

Denetimsiz ve doğru bir plan yapma yaklaşımından uzak şekilde ve süratle kentleşen Türkiye, dünya genelinde ilk sıralarda yer alan riskleri bulunan kentleriyle riski düşürebilme anlayışına ihtiyacı çok yüksek ülkeler arasındadır. Bu duruma rağmen, doğru kavrama, kurumsallaşma ve tatbikat hayata geçirilememektedir. Türkiye, uluslararası sözleşme ve protokolleri imzalamakta fakat bunların yükümlülüklerini yerine getirmekten (Balamir, 2011, s. 17-24) kaçınmaktadır.

Dirençliliğin kuvvetlendirilmesi ve kentsel alanlardaki risklerin daha iyi idare edilmesi amacıyla ise bilimsel esaslı arazi kullanma planlaması ve yenilikçi kentsel tasarım; mali vasıtalar ve kamu-özel sektör ortaklıkları; ekosistem hizmetlerinin yönetilmesi ve geliştirilmesi; iklim değişikliğiyle mücadele etmek için daha donanımlı kurumlar; aktörler arası daha kuvvetli iletişim ve işbirliği; afet öncesinde ve sonrasında kurtarma ve yeniden kurma planları ve en mühimi düşürme, uyum ve dirençlilik içinde sinerjiler ortaya koyacak entegre politikalar (Peker ve Aydın, 2019, s. 27) oluşturulmalıdır.

Değişik coğrafi ölçeklerde ve öncelikle kentsel alanlarda, tehlikelerin belirlenmesi, savunmasız kalan kaynakların tespit edilmesi, risk önceliklerinin tespit edilmesi ve sakinim planları çerçevesinde projelerin belirlenip programlanması çalışmaları farklı uzmanlıklar ve işbirliklerini (Balamir, 2011, s. 17-24) gerekli kılmaktadır.

Türkiye derin ve ağır deprem deneyimlerine sahip bir ülkedir. Bundan dolayı bilinçli bir kentli profiline sahip olunması gerekli olmaktadır. Doğal afetleri, mevcut teknolojik gelişmelerle engellemek mümkün olmamakla beraber bu hallere karşı hazırlıklı olmak gerekmektedir. Bu nedenle teknolojik sistemleri kent sistemine katarak, riskli bölgeleri belirleyerek tedbirleri (Düzgün, 2019, s. 1293-1303) arttırmak gerekmektedir.

Afet riski altındaki kent alanlarında, değişik afet olasılıklarına yönelik geliştirilen senaryolara uyumlu zararı düşürme metotlarıyla bugünün koşullarında özellikle karar vericilerle, (merkezi ve mahalli idareciler) yurttaşlar arasında uzlaşmayı sağlamak (Bozkurt, 2011, s. 54-61) önem taşımaktadır.

Birleşmiş Milletler Afetlerin Azaltılması Sekreteryası (United Nations International Strategy for Disaster Reduction - UNISDR) tarafından, Dirençli kentler oluşturma: 'Kentim hazırlanıyor (Making Cities Resilient: My City is Getting Ready)' kampanyası 2010 senesinde (İSMEP, 2104, s. 13) başlatılmıştır.

Afet zararlarını kabul edilebilir riskler seviyesinde tutabilmek ve yerleşme birimlerinde ortaya çıkabilecek tahribatı olmadan önce kestirebilmek amacıyla afet öncesinde yapılması gerekli olan faaliyetlerin ilk sırasında, fiziksel planların afet önceliklerini göz önünde bulunduran özelliklere sahip olması (İSMEP, 2104, s. 17) yer almalıdır.

KENTSEL RİSKLER VE RİSK ANALİZİ

Kentsel Riskler

Risk analizi, bir tehlikenin ortaya çıkması durumunda etkilenecek unsurlarda oluşması olası yitikleri müzakere eden bir metottur. Bölgesel (makro) ölçekteki risk analizlerinde en öne çıkan çalışmalar (Kundak ve Türkoğlu, 2012, s. 247-250) ekonomik kayıp tahminleridir.

Kent ölçeğindeki, risk analizleri, tehlikenin büyüklüğü ve bu tehlikeye maruz kalacak yerleşimin bütün unsurlarının birlikte değerlendirilmeye (Kundak ve Türkoğlu, 2012: 247-250) alınmasıdır. Risk kavramı afet çalışmalarının odağını oluşturmaktadır. Herhangi bir tehlikenin belli bir zamanda ve mekân içinde gerçekleşmesi halinde, tehdit altında bulunan unsurların uğrayacağı tahribatın seviyesine bağlı oluşacak potansiyel yitiklerin bütünü ‘risk’ şeklinde tanımlanmaktadır.

Doğal afetlerle birlikte, kentsel riskler; plan yapma, idari zayıflıklarıyla kentin yerleşim yapısında oluşabilecek muhtemel zarar, yitik ve hasar biçiminde tanımlanabilmektedir. Kent alanlarında, nispi bir biçimde yüksek kentsel riske uğrayan sahalara, genel olarak kentsel donatılar açısından noksanları olan, yaşam kalitesi ve gelir düzeyi nispi olarak düşük bulunan, gruplarının yaşadığı korunmasız yerlerdir. Afetlerle alakalı politika ve uygulamalar, geçmişte fiziki koşullara, tehlikeye, hasar ve yitiklere, yara sarmaya dönük hazırlıklara ağırlık verirken, bugün sosyal ve iktisadi yapılanmaya, savunmasızlık ve dirençliliğe, afet öncesinde risk sakınımına (Balta, 2013, s. 1) yoğunlaşmaktadır.

Kentler çeşitli risklerle karşı karşıya kaldığında, toplumsal ağlar kentlerin işlevlerini devam ettirmesi ve hayatta kalması için çaba göstermektedir. Sosyo-ekolojik ilişki ağları; sosyal yapı dinamikleri, sosyal ilişki ağları, toplumsal yapı dinamikleri, toplumsal ilişki ağları ve her ikisiyle birlikte toplumsal yapının doğal çevreyle gerçekleşen etkileşim biçimlerinin çözülmesiyle (Tezer, 2012, s. 221-223) biçimlenmektedir.

Afet riskini gerektirdiği biçimde değerlendirme konusunda başarılı olamayan gelişme faaliyetleri, bireylerin ve geçim kaynaklarının zarar görme (Kadıoğlu, 2011a, s. 3-7) olasılığını yükseltmektedir.

Doğal afet riskleri, kentleşmenin karmaşık sosyo-ekonomik etkileşimleri sonucu oluşan coğrafi odaklı ve mekânsal olarak (Taylan, 2012, s. 214-215) ilişkili risklerdir

Kentsel riski azaltma, yerel topluluklarla katılımlı hazırlık ve karar alma faaliyetlerini yerine getirme, çok taraflı tedbirler alma ve mahalli yönetimleri sorumlu kurumlar şeklinde görme ilkelerini içselleştiren yeni uluslararası siyaset Türkiye’de (Bayhan ve Balamir, 2011, s. 34-39) benimsenmemektedir.

Kentsel risklere dönük kararların ve tedbirlerin afet olmadan alınmamış olması halinde, yerleşimleri oluşturmakta olan yapılar, yeşil sahalara, okullar, hastaneler, karakollar, camiler gibi müşterek kullanma sahalara, sanayi ve öteki çalışma sahalara, doğalgaz hatları, yollar ve benzeri yapıların bütünü üstündeki riskler ve afetlere karşı zarar görme olasılıkları (Türkoğlu, 2014, s. 8-9) yükselmektedir.

Kentlerin örgütsel zarara uğrama olasılıkları ya da sistemsel kırılganlıkları mahalli idarelerin, sivil toplum örgütlerinin ve iş sektörünün yönetim kapasitesine bağlıdır. Kentsel dirençlilik gayesiyle yapılan örgütsel riski düşürebilme çalışmalarının, risk iletişimiyle güncel ilmi bilgi akışı ve teknolojinin desteğiyle afet riski düşürebilme süreçlerindeki gelişmeler (kanunlar, yönetmelikler, standartları da kapsayan) bütün paydaşlar (Okay, 2018, s. 117-127) tarafından anlaşılmalı ve kullanılmalıdır.

Risk analizi

Kentli nüfusun afetlere karşı korunmasız olması, ekonomik, sosyal ve politik sistemler tarafından oluşturulmaktadır. Kent merkezleri karmaşık bağlantıları olan ve tanımlamayı zorlaştıran çoklu risklerin yoğunlaştığı alanlardan oluşmaktadır. Bu nedenle çoklu risk analizleri ve çoklu korunmasızlık analizlerinin yapılması gerekmektedir. Afet risklerinin ve kentsel yoksulluğun, sadece eşitsiz geliri değil, düşük kaliteli konut, temel altyapıdan yoksunluk, politik haklardan mahrumiyeti de içeren karmaşık yapının (Balta, 2013, s. 14) anlaşılması gerekmektedir.

Afet risklerinin düşürülmesi amacıyla yapılacak plan yapma faaliyetleri, öncelikli olarak tehlike verilerinin ve muhtemel yitiklerin tespit edilmesini gerektirmektedir. Örnek olarak; sismik tehlikelere

karşı yapı ölçeğinde mühendislik tecrübesinin bulunduğu bilginin, kentsel, bölgesel, ulusal risk idaresi (Balta, 2013, s. 19) alanlarında desteği kısıtlı kalmaktadır.

Kentlerin çok yönlü, risklerinin birlikte irdelenip, her sektörde önlemler alınması için ‘sakınım planları’nın hazırlanması gerekmektedir. Türkiye kentlerinde ‘acil durum planı’ ve ‘sakınım planı’ birbirini tamamlayan iki ayrı planlama (Balamir, 2012, s. 2-6) uygulamasıdır.

Kentlerin yapıları ve riske açıklığı

Kentlerin özellikleri nedeniyle afetlerin kentler üstündeki etkileri de değişik değerlendirilmelidir. Kentler gerek risk oluşturmakta olan gerekse de zarara uğrayabilen sistemler olduğundan dolayı kent ve afet alakası bu iki (Erdoğan ve Tönük, 2018, s. 43-50) çerçevede değerlendirilmelidir.

Doğal ve sosyo-ekonomik çevrelere yönelik olarak kullanılan zarar görülebilirlik kavramı muhtemel bir tehlike karşısında belli bir unsurun muhtemel riski artıracak niteliklerini içermektedir. Zarar görme olasılığının seviyesi yerleşimdeki bina stoklarının nitelikleri, nüfusun yapısal özellikleri ve yerleşimin iktisadi bünyesiyle değerlendirilmeye (Kundak ve Türkoğlu, 2012, s. 247-250) alınmaktadır.

Türkiye’deki kentler; deprem, sel gibi doğal tehlikelerle birlikte kurlsız yapılaşma, kent içinde bulunan tehlikeli kullanımlar, yetersiz açık yeşil sahalara, teknik altyapı sorunları, denetim yetersizliği gibi sebeplerle büyük risk kaynakları durumuna gelmiştir. Kentsel risk yönetimiyle risk kaynak ve alanlarının tespit edilmesi, riski düşürme faaliyetleri ve plan yapma bakımından önemlidir. Güncel uygulamalarda, yerleşik sahalarda yalnızca var olan yapı stoku ile alakalı risk s kaynak ve alanlarına öncelik tanınmakta, bu faaliyetlerse pilot projeler çerçevesinde tespit edilen sahalarda ‘yapıların afetlere karşı dirençliliğini’ni tespit etmeye dönük bir biçimde kısıtlı kalmaktadır. Dirençli hayat ortamlarının yaratılması, afet risklerini esas kabul eden metot ve anlayışların, plan yapma sistemiyle entegre edilmesi ve bunun örgütsel oluşumlara (Balta, 2013, s. 68) entegrasyonu gerekli olmaktadır.

Doğal afetler ve beklenmedik yıkımlar, kamu yönetiminin bu alanda da güçlü bir biçimde örgütlenmesini gerektirmiştir (Çukurçayır, 2011, s. 211).” Yaşanan afetler, afet yönetimi sisteminin hukuki ve örgütsel yapılar ve uygulanma hususlarıyla birlikte, bölgesel özelliklere ve değişik afet türlerine göre değişmekte olan riski düşürme ve erken ikaz metotlarının, yerleşme yerlerini afet risklerine karşı daha dirençli duruma ulaştırmak ve yitikleri düşürmek için, afet hazırlık çalışmalarının esas kısmı halinde mekânsal planlama ile entegre edilmesi konularını tekrar ele almak gerekmektedir (Kadıoğlu, 2011a, s. 3-7).

Kentler, kişisel ve sosyal gönenci kuvvetli bir biçimde etkileyen çok sayıdaki iktisadi, toplumsal, örgütsel ve çevresel hususların oluşturduğu karmaşık sistemlerdir. Kentlerin karşılaştıkları iklim değişikliği, afetler ve çevresel felaketler gibi çok sayıda tehlike bulunmaktadır. Kentler, tesirleri uzun vadede ortaya çıkan stresler veya kısa vadede birdenbire ortaya çıkan şoklara muhatap olmaktadır. Kentlerin ve kent alanlarının dirençliliği de değişik biçimdeki şoklardan ve streslerden kurtulabilme (Tuğaç, 2019, s. 984-1019) kapasitesine bağlı bulunmaktadır.

Uluslararası kentsel riski düşürme çalışmalarının, dünyanın en mühim siyaset uygulama sahası biçiminde görülerek, küçük yerleşim yerlerinde dahi kapsamlı önlemler teşvik edilerek hayata geçirilirken, Türkiye’de afetler siyaseti, üstünde yeterince durulamayan bir husustur. Büyük sismik risk havuzları oluşturmakta olan büyük nüfuslu Türkiye kentleri en tesirli ‘kitle imha araçları’dır. Türkiye’de iktisadi gelişmeyle ‘toplum zenginleştikçe bu mesele kendi kendine çözülür’ düşüncesindeki anlayış sahipleri bulunmakta bu anlayış, ‘riskleri şimdilik unutturmak’ (Balamir, 2011, s. 17-24) anlamına gelmektedir.

Afete dirençli planlama, kent planlamasını sadece statik bir çevre tasarımı ve arazi kullanma kararlarına indirgeyen anlayışın yerine; sağlıklı, emniyetli ve yaşanabilir bir kent çevresi ortaya koyabilmek için kent planlamasının sorun çözücü, hareketli ve esnek bir süreç halinde tasarlanması, riski düşürücü (İSMEP, 2104, s. 18) tedbirlerin planlama sürecine katılması ve benimsenmesini hedeflemektedir.

Kentsel Restorasyon

Restorasyon, “Bir sanat yapıtını ya da beşeri tarihe şahit olan herhangi bir nesneyi muhafaza etmek ve gerektiğinde, olabildiği ölçüde orijinal haline getirmek gayesiyle bu eseri, bu objeyi

güçlendirmeyi ve bunların yıpranma sürecini durdurmayı sağlayacak eylemlerin bütünü,” olarak (Büyük Larousse, s. 9786) tanımlanmaktadır. Başka bir tanıma göre (Yıldırım, 2019, s. 251), “restorasyon bir nesneyi aslını, özgünlüğünü bozmadan onarma eylemidir.”

Bu tanımdan hareketle Kentsel restorasyon, “Kentsel restorasyon; kent alanlarında ortaya çıkan eko sistem tahribatını gidermeye yönelik, işleyen kent sisteminin, kendi kendini örgütlemesine olanak tanıyan, ekosistem onarım kabiliyetini destekleyen, sorunlara ve hedeflere yönelik çözüm odaklı yaklaşım izleyen bir tür yapay müdahale biçimidir. Etik, ekolojik ve ekonomik bakımdan tahribata maruz kalan kenti yeniden onaran sistematik yaklaşımlar bütünü” olarak tanımlanabilmektedir. Kentsel restorasyon, değişik meslek ve uzmanlık alanlarını, yöntemleri, teknikleri, idari ve hukuki süreçleri kapsamaktadır.

Planlama, kavramsal bir biçimde tespit edilen bir amaca erişebilmek için eyleme geçmeden önce yapılan hazırlıklar, karar verme, seçim sürecidir. Planlama gelecek için, geleceğe dönük bir kestirim faaliyetidir. Planlama harekete-eyleme öncü olacak düşünce sistemini oluşturmakta ve böylelikle harekete öncü olan kurumsal-varsayımsal yapıyı getirmekte, düşünce biçimini saptamaktadır (Yıldız, 2012, s. 182-183).

Keleş, Kentleşme politikasını “nüfusun ve iktisadi aktivitelerin ülkenin genelindeki dağılım şekline, kentlerin sayılarının artmasına, saha ve nüfus miktarı bakımından büyümelerine yönelik ilke ve önlemler olarak” (Keleş 2012b, s. 213) tanımlamaktadır.

Kentsel restorasyon projelerinin uygulanması öncesinde yapılması gereken çalışmalar arasında, “kent halkının ve kamuoyunun yeterince bilgilendirilmesi, arsa ve konut üretimi süreçlerine dahil edilmesi (Çukurçayır, 2011, s. 219) önem taşımaktadır. Kentsel arsa stokunun yeterliliği, kentsel yaşam kalitesi ve kentsel yaşamın sürdürülebilirliği açısından vazgeçilmez özellikler taşımaktadır.

Kentsel restorasyon projeleri; kent dışı alanlar ve yapılar için hazırlanan projelere nispeten daha karmaşıktır, zira kapsamlı ekolojik değişme daha yoğun (Tosun, 2019, s. 86) müdahaleyi gerektirmektedirler.

Kentsel restorasyon projelerinin karşılaşmış olduğu güçlükler; alanın derecelendirilmesi, tarihsel şartları veya yerli ekosistem referans bilgilerinin yer alması ve kentsel sitelerin bağlantısızlığı biçiminde ifade edilmektedir. Restorasyon projelerinin hayata geçirilmesi, çok paydaşlı ve yönetim organları içinde değerlendirmeleri gerektirmektedir. Kentsel restorasyon projelerinin, mahalli tarihin peyzajını ve çevresindeki toplum için değerini göz önünde bulundurması gerekmektedir. Kent alanında bir restorasyon projesini, alakalı sosyal bağlamın sınırlamaları kapsamında değerlendirmek gerekmektedir. Kentsel restorasyon, bir kent mekanının, uzun bir süre insan faaliyetlerince değişime uğratıldığını kabul etmekle başlamaktadır. Kent sahalarının başarılı bir biçimde tasarlanması, hangi şartların bu şartlara en iyi tahammül edebileceğini tespit ederek yerinde, dikkatli bir biçimde (Tosun, 2019, s. 86) analizini gerektirmektedir.

Deprem başta olmak üzere kentlerin karşılaşabilecekleri olası tehdit ve risklerin zararlarını minimum seviyeye düşürmek amacıyla “kentsel restorasyon” uygulamaları, pro-aktif politikalar (Nakabayashi vd., 2008: 407-421) olarak hayata geçirilmelidir.

Yaşanacak bir afet sonrası uygulanacak “kentsel restorasyon” politikalarının amacı, afetten etkilenen mekanın ve insanların mümkün olan en kısa sürede toparlanmalarını sağlamak olmalıdır. Bu çerçevede, afetzedelerin konutlarının, yaşamlarının, insan ilişkilerinin, psikolojik durumlarının normalleştirilmesi gerekmektedir. İyileştirme, ilk olarak afet öncesi duruma ulaşmayı ardından da daha da yükseltmeyi içerecek özellikler taşınmalıdır. Afet sonrası, insanların hayatlarını kurtarma aşamasını insanları biraraya getirme ve yeni bir yaşam inşa etme süreci izlemeli ve bu aşama (Nakabayashi vd., 2008, s. 407-421) önceden planlanmalıdır.

Kentsel restorasyonun amaçları arasında ‘kentsel yaşam kalitesi’nin yükseltilmesi de yer almaktadır. “Kentte yaşayanların yaşam kalitesi buradan sağladıkları tatmin ve kentin, kent sakinlerinin gereksinimlerini karşılayabilme (Çukurçayır, 2011: 136) kapasitesiyle ölçülebilmektedir.”

Kentsel Katılım ve Kentsel Restorasyon

“Katılma mahalli halkın gönenc seviyesinin ve esenliklerinin yükselmesini sağlamalıdır (Çukurçayır, 2011, s. 144).” “Katılım, demokrasi, yurttaşlık, saydamlık, halkın denetimi, aktif ve

verimli mahalli idare sistemi gibi kavramlar ne kadar konuşulur ve tartışılırsa, o kadar demokrasiye yaklaşılr ve rasyonel bir toplumun temelleri atılmış olur. Suskunların oluşturduğu toplumlar, önceki çağlarda kalmıştır. Katılım metotlarının esas amacı, yalnızca kentsel zenginleri karar alma süreçlerinin sorumlusu yapmak değil; kadın, çocuk, yaşlı, özürlü, işçi, memur, emekli, esnaf ve türlü mesleklerden uzmanların neredeyse tamamının kentin mekânsal olarak şekillenmesinde belirleyici olmasını temin etmek ve buradan elde edilmiş olan ve tecrübelerin genel demokrasiye bir destek halinde aktarılmasını (Çukurçayır, 2011, s. 167) temin etmektir.”

Çağdaş demokratik yönetimlerin izledikleri politika, “olabildiği kadar geniş katmanları, karar alma süreçlerine katmak, her katmandan, kentli bireyin bilgi ve tecrübelerinden faydalanmak, sosyal refaha katkıya hazır (Çukurçayır, 2011, s. 168)” duruma getirmek olarak tanımlanabilmektedir.

Kent yönetimleri tarafından belirli periyotlarda düzenlenen toplantılarla, “halkın kent yönetimine taleplerini yansıtabilmeleri, kent yönetimi ile kent halkı arasında bir etkileşim oluşturulması (Çukurçayır, 2011, s. 173)” sağlanmalıdır.

“Katılımcı demokrasi için sadece iyi bir örgütlenme yeterli değildir. Bununla birlikte katılım çabalarının amacına ulaşmasında kent halkının belli bir kentlilik bilincinde olması, mesuliyet duygusuyla etrafına sahip çıkması da en az teşkilatlanma ve hukuki düzenlemeler (Çukurçayır, 2011, s. 173) kadar gereklidir.”

Kentsel restorasyon planları, “kentte bulunan üniversiteler, kamu kurumu niteliğindeki meslek örgütleri, sivil toplum örgütleri ve konuyla ilgili uzmanların görüş (Çukurçayır, 2011, s. 276)” ve katkılarıyla hazırlanmalıdır.

Katılım kanalları, “kent halkı ile kent yönetimi arasında yaşanmakta olan iletişim kopukluğunu yaşanan ve yaşanabilecek iletişim kazalarını önlemede önemli bir işlev görmektedir (Çukurçayır, 2011, s. 174).”

Kentsel restorasyon uygulamalarında katılım mekanizmalarının tercih edilmesi, “kentlilerle çatışmaya girmeden, uzlaşma yöntemiyle sorun çözme mekanizması olarak oldukça etkili (Çukurçayır, 2011, s. 174) olabilecektir.

Kent yönetimlerinin “halka daha fazla yaklaşmasını, demokratik bilincin daha geniş kesimlere yayılmasını olanaklı kılmak amacıyla (Çukurçayır, 2011, s. 175) değişik katılım yöntemleri geliştirilmelidir. Kent halkı ile “birlikte çalışılabilecek, vatandaşla bilgi alışverişi yapılabilecek halk toplantıları, çevrenin korunması ve iyileştirilmesi faaliyetleri ile bilgi toplamak gibi çalışmalar (Çukurçayır, 2011, s. 175)” geliştirilmeli ve uygulanmalıdır. Kent yönetimlerinin halka yaklaşması için geliştirilen katılımcı yöntemler, “hem kent yönetimlerinin bir parçası, hem de demokratik katılım için uygun bir örgütlenme olacaktır.”

Kentsel Restorasyonda Başarı Koşulları

Kentsel restorasyonun başarısı, “afetlerin olumsuz etkilerinden bireyi ve toplumu daha iyi koruyabilmek için kamu kuruluşları (merkezi ve mahalli idareler), sivil toplum örgütleri, özel sektör ve uluslararası kuruluşların etkili ve yakın işbirliğinin” (Keleş 2012a, s. 607) sağlanmasına bağlıdır.

Kentsel restorasyon politikalarından “beklenen olumlu neticenin sağlanması ve politik toplumsallaşmanın temin edilmesi ve kuvvetlendirilmesi yalnızca katılıma açık metotların kullanılmış olmasına ve vatandaşların bu süreçlere katılmasına bağlı” olmaktadır (Çukurçayır, 2011, s. 145). Kentsel restorasyon planlarının “amaçlarının belirlenmesi sürecinden, hazırlanması ve sonuçlanması aşamasına kadar kentsel aktörlerden yararlanılması ve kentsel restorasyon planlarının oluşmasına kentlilerin önemli katkılarda bulunması” (Çukurçayır, 2011, s. 170)” sağlanmalıdır. Kentsel restorasyon, birbirlerinden çok değişik meslek ve uzmanlık sahalarını, yöntemlerini, tekniklerini, idari ve hukuki süreçleri kapsamaktadır. Başarı sağlamak için, kentsel restorasyon uygulamaları disiplinlerarası bir yönetim sorunu olarak ele alınmalı ve yönetilmelidir. Kentsel restorasyon, güçlü bir ekonomik sistem tarafından finanse edilmelidir. Kentsel restorasyon yatırımları bir maliyet faktörü değil pişmanlık oluşturmayacak yatırımlardır.

Risklerin ve muhtemel kayıpların belirlenmesi, sistemli bir biçimde azaltılması ve adil bir şekilde paylaşılmasını içeren bütün çalışmalar kentsel restorasyon kapsamındadır. Özellikle, kent alanlarında yaşanan sorunlar, sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda hem bugünkü hem de

gelecek nesillerin de faydalanabileceği şekilde koruma-kullanma dengesinin sağlanmasıyla çözülebilecektir.

Kentsel restorasyon yalnızca ekosistemi değil kültür ve tabiat varlıklarını da muhafaza eden ve sürdürülebilir gelişme yaklaşımıyla mahalli imkanları harekete geçirme kapasitesine sahip bir yaklaşımdır. Kentsel restorasyon uygulamalarıyla, başta afetler olmak üzere kentsel sorunlara karşı sosyal direncin ve bilinç seviyesinin artırılması, sorunlara karşı dirençli ve emniyetli yerleşim alanlarının ortaya konması sağlanacaktır.

Kent yönetimlerinin “yeterince özerk olmadığı, hemşehri katılımı, hemşehri denetimi ve temsil gibi konularda hem kurumsallaşma yönünden hem de uygulamada önemli sorunlar yaşandığı, yönetsel saydamlığın oldukça zayıf olduğu (Çukurçayır, 2011, s. 158)” ülkelerde kentsel restorasyon uygulamalarının başarılı olma olasılığı oldukça düşüktür.

Kentsel restorasyon uygulamalarının başarılı olması için, kent yönetimlerinin “güçlendirilmesi, başka bir ifadeyle kaynak ve yetkiyle donatılması, gerek merkezi idarenin tekeli ortadan kaldıracak gerekse de kent sakinleri kendi kendilerini idare ederek, demokrasinin teminatı olma” özelliğine ulaşacaklardır (Çukurçayır, 2011, s. 166). Ayrıca, kent yönetimleri ile “yerel halk arasında gönüllülüğe dayanan bir işbirliğinin kurulması, halkın kendi sorunlarını çözebilme yeteneğinin geliştirilmesi, yerel önderliklerin geliştirilmesiyle var olan kurumların etkin hale getirilmesi ve bunlardan kalkınma yönünde yararlanılması” (Çukurçayır, 2011, s. 169)” gerekmektedir.

Kentsel restorasyon projelerinin karşılaşılabileceği zorlukların aşılmasında toplumun kentle bütünleşmesi, yani ‘kentsel bütünleşme’ olumlu rol oynayacaktır. Bu kavram, “kenti oluşturan bireylerin, grupların ve kurumların biraraya gelip birbirlerini tamamlaması ve birbirleri ile kaynaşması durumunu” (Özler, 2012, s. 217-218) ifade etmektedir.

Hazırlanacak ‘kentsel restorasyon’un stratejisi, hem afet mağdurlarının hayatlarını yeniden kurmalarını sağlamak için önceliğin ‘hızlı’ ve ‘geçici’ onarım olduğu kısa vadede, hem de çabaların yerleşim alanlarının restorasyonuna odaklandığı uzun vadede düşünülmelidir (Nakabayashi vd., 2008, s. 407-421). Afet riski taşıyan yerleşim yerlerinin “kentsel restorasyon” planları, hem afet öncesi hem de afet sonrasında, gerek kısa vadeli, gerekse de uzun vadeli stratejilere dayalı olarak hazırlanmalıdır.

Kentsel restorasyon akılcı bir biçimde tasarlanmalı ve uygulanmalıdır. Bunu sağlamak için merkezi ve yerel yönetimler ile vatandaşlar, kentsel restorasyon vizyonlarını, topluluk temelli restorasyonun kavramsal planlamasını, uygulama sürecini ve restorasyon yönetimlerini oluşturma yeteneklerini güçlendirmelidirler (Nakabayashi vd., 2008, s. 407-421).

Afet öncesi hazırlanması gereken kentsel restorasyon planlarının taşımaları gereken özellikler şunlardır:

➤ Afetler ve sonuçlarına ilişkin hasar tahminleri olabildiği ölçüde gerçekçi ve ayrıntılı hazırlanmalıdır.

➤ Afet sonrası somut restorasyon planlama ve uygulama süreçlerinin temel kavramlarını ve ana aşamalarını içeren kentsel restorasyon el kitapları hazırlanmalıdır.

➤ Hazırlanan el kitaplarına göre toplum temelli tatbikatlar yapmak ve yerel topluluklar ve hükümetlerin restorasyon süreçlerini koordine etmeleri sağlanmalıdır.

➤ Afet öncesi yapılacak toplantı ve uygulamalarla ‘kentsel restorasyon’ planları tartışılmalıdır.

➤ Afetleri ve kentsel riskleri önlemek için, yukarıda yer verilen dört unsur aracılığıyla oluşturulan, yerel yönetimler ve vatandaşlar arasında kurulan işbirliğinin geri beslemesi (feeding back) sağlanmalıdır (Nakabayashi vd., 2008, s. 407-421).

Afet öncesi kentsel restorasyon kavramı, plan ve kılavuzların hazırlanmasını, insanların bunları paylaşmasını ve afet önleme konusunda toplumsal bilincin gelişmesini ve toplulukların güçlendirilmesini içermektedir. Bir afetin ne zaman, nerede ve ne kadar büyük olduğuna bakılmaksızın belediyelerin ve vatandaşların restorasyon için müdahale etmelerini ve birlikte çalışmalarını sağlamalıdır (Nakabayashi vd., 2008, s. 407-421). Kentsel restorasyon, “doğal yıkım olayları karşısında toplumun bütün gücünü harekete geçirmenin bir kamu hizmeti olarak algılanmasını” (Keleş 2012a, s. 609) gerektirmektedir.

Kentsel restorasyon kararları hem alınma hem de uygulanma aşamalarında yukarıdan aşağıya empoze edilmemeli, yerel yönetimler ile vatandaşlar arasında işbirliği sağlanmalıdır. Kentsel restorasyon önlemleri birbirini tamamlayıcı niteliktedir ve bu nedenle stratejik ve sistematik olarak birleştirilmelidir (Nakabayashi vd., 2008, s. 407-421).

Kentsel restorasyonun amaçları arasında yer alan iyileşme, yerel topluluğun refahını içermektedir. Bu kavram, bir topluluğun iyileşmesinin topluluğu oluşturan bireylerinin refahından kaynaklandığını göstermektedir. Kentsel restorasyonun uygulanması sürecinde topluluk gücü büyük önem taşımakta ve devlet kuruluşlarının ötesine geçmiş bulunmaktadır (Nakabayashi vd., 2008, s. 407-421).

Toplum temelli kentsel restorasyon, afet sonrası ‘iyileştirme süreci’ ve gelişimi şöyledir. Önemli ilk nokta, kentsel restorasyon süreci zaman çizelgesinin; tahliye, geçici restorasyon ve tam ölçekli restorasyon olmak üzere üç aşamaya bölünmesidir. İkinci önemli nokta, iki yerel düzeyde restorasyon senaryosu (restorasyon için bir sivil toplum örgütü oluşturulup oluşturulmadığı) veya geçici restorasyonda olup olmadığı. Kentsel restorasyon sürecine dayalı olarak, geçici ve tam ölçekli restorasyon arasında üç adım bulunmaktadır. Birincisi, topluluk restorasyon derneklerinin oluşturulmasını ve ortak restorasyon alanlarının belirlenmesini içermektedir. İkincisi, geçici kent bölgelerinin oluşturulmasını ve topluluk gelişimi ve fikir birliği oluşturma derinlemesine tartışılmasını kapsamaktadır. Üçüncüsü, tam ölçekli restorasyon ve geliştirmeyi içermektedir. Kısaca süreç, topluluğun gücünü harekete geçirerek bir topluluğun işbirlikçi restorasyonunu (Nakabayashi vd., 2008, s. 407-421) oluşturmaktadır.

Kentsel restorasyon ve yeniden yapılanma çalışmalarında üretilen taslak planlar, yasal olarak belirlenen projeler yerel düzeydeki planlara entegre edilmelidir. Hukuki olanlar dışındaki önlemler toplum temelli afet sonrası kentsel restorasyon ve afet öncesi kalkınma planlarına dahil edilmeli, kentin ana planında gösterilen bölgesel anlayış temel vizyon konumuna gelmelidir (Nakabayashi vd., 2008, s. 407-421).

Kentsel restorasyon planlarının başarısında nüfusun kente ilişkin davranış biçimlerini benimsemiş olmaları yani ‘kentlileşmiş’ olmaları belirleyici olmaktadır. Kentlileşme, “kentleşme hareketi neticesinde, sosyal değişimin bireylerin davranışlarında, ilişkilerinde ve değer yargılarında, maddi ve manevi hayat şekillerinde değişimler oluşturma süreci” (Keleş, 2012e, s. 213-214) olarak tanımlanmaktadır.

Değerlendirme

Bilindiği üzere, Türkiye’de, “Yerel yönetimlerin doğal yıkım olaylarına müdahale ve afet yönetimi kapasiteleri kısıtlıdır. Yerleşimin ve yapılaşmanın yönlendirilmesine ve denetlenmesine ait vazifelerini dahi tam manasıyla (Keleş 2012a, s. 606-608) ifa edememektedirler.

Dirençli kentler, kuvvetli ve esnek bir yapıya sahip olabilen kentlerdir. Bu kentlerde ulaşım sistemleri, donatılar ve öteki bütün destekleyici işlevler; seller, depremler, fırtınalar gibi doğal tehlikeler veya terör/şiddet olayları gibi toplumsal, iktisadi ve siyasi içerikli tehlikelerden kolayca kurtularak, işlevlerini (Tezer, 2012, s. 221-223) sürdürebilirler.

Büyük bir çoğunluğu çeşitli tür ve düzeyde afet riski taşıyan Türkiye’nin bu gerçek ile yaşamayı öğrenerek, hem yerleşme sahalarını belirlerken hem de yapı üretimi aşamalarında ilmi kurallara özenle uyması (Kaya vd., 2018, s. 592-601) gerekli olmaktadır.

Kentleşme ve afetlerin birbirleri arasındaki ilişkilerin seviyesi çift boyutlu ve karşılıklı etkileşim durumundadırlar (Balta, 2013, s. 159). Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, kentsel sistemde yaşanan hızlı dönüşümler, karşılaşılan afetler ve tesirleri, planlama süreç ve metodunu, piyasa siyasetleri noktasına getirmiştir. Gelişme sürecindeki ülkelerin kentleri, nüfusun hareketli yapısı ve yığılma temayüllerinin yüksekliği sebebiyle afet risklerine daha fazla maruz kalmaktadırlar. Kentsel gelişme siyasetleri, afet riskini düşürmeyi ön plana çıkaran bir yaklaşıma sahip olmalı ve kentsel risk sakınımı, sürdürülebilir gelişme siyasetleriyle desteklenmelidir (Balta, 2013, s. 159).

Kent yaşayan bir organizmadır. Planlama çalışmaları, “yönetim yapısı içinde sürekli bir işlev olarak yer alması ve kent planlarının değişen şartlara göre gözden geçirilmesi, yeni şartlara uyumlaştırılması” (Çukurçayır, 2011, s. 242) gerekmektedir. Kent yönetimlerinin daha demokratik,

etkin, verimli, hesap verebilen, şeffaf ve vatandaş odaklı bir özelliğe sahip olması (Çukurçayır, 2011: 297) sağlanmalıdır.

Doğal afetlerin çözümü sadece yapı seviyesinde siyasetleri ve mühendislik çözüm önerilerine sahip olmayı yeterli görmemeli, arazi kullanma planlaması ve siyasetlerine dayalı olmalıdır. Kent planlamanın bütüncül yaklaşımla önleyici siyasetlerin geliştirilmesi ve risk sakınınının benimsenmesiyle planlama yeniden yorumlanmalıdır (Balta, 2013, s. 159).

Dünya genelinde çok sayıda kent, doğal veya beşeri etkenlerle ortaya çıkan şok ve streslerle karşılaşmaktadır. Süratle büyümekte olan kentler ve nüfus artışı, şok ve streslerden etkilenebilir ve kırılganlığı daha üst düzeylere taşımakta; farklı risk ve tehlikeleri kentlerin gündemine sokmaktadır. Kentsel dirençlilik, bir kent ya da toplumun, doğal afetler, iktisadi krizler, demografik değişiklikler, salgınlar gibi çok sayıda tehlikeye, afetlere ve risklere hazırlıklı olma, bunlara cevap verme ve uyum sağlayabilme yeteneğidir. Kentsel dirençliliği temin etmek uzun vadeli bir amaç halinde kentlerin karşılaşabileceği şoklara ve streslere karşı birtakım hazırlıkların yapılmasını gerekli kılsa da aynı anda kentler açısından mühim yatırım imkanları da sağlamaktadır (Tuğaç, 2019, s. 984-1019).

Dirençli kentlere ulaşmada esas etken planlamadır. Sürdürülebilir risk idaresi yaklaşımıyla planlama sürecinde yeni vasıtaların tespiti ve planlama kademelerinde çok boyutlu denetim, kabul edilmesi gerekli olan esas ilkeler arasında yer almaktadır. Kentsel yerleşim alanlarında sakınım kararlarını kapsayan planlama, bir bütün halinde hazırlanmalı, plandan bağımsız parçacı uygulamalar önlenmelidir. Planlamanın bütün aşamaları, analiz ve yer seçim kararları katılıma açık süreçlerle, teknik ve toplumsal verilere göre gerçekleşmelidir. Altyapı çalışmaları yapılmadan gerçekleştirilen büyük ölçekli yatırımlar, planlı bir biçimde gerçekleşmesine karşın risklere açık olabilmekte, yakın çevresiyle alakalı yeni risklerin oluşmasına neden olabilmektedir (Balta, 2013, s. 159).

Kentsel restorasyon uygulamalarının “meşruiyeti” sağlanmalı ve kentsel restorasyon “toplumsal katılma ve dayanışma” anlayışına dayanmalıdır. Dirençli kentlere erişmeyi sağlayan belirleyici adım planlamadır. Planlama ise kapsamlı, bütünsel, disiplinlerarası boyutlarıyla, çok yönlü bir süreçte oluşmaktadır. Kentsel dirençlilik, çok boyutlu olarak incelenmeli, tehlike, korunmasızlık, riski düşürebilme yeteneği, acil müdahale ve iyileştirme yeteneği faktörleri ele alınmalıdır (Balta, 2013, s. 164).

Kentsel restorasyon uygulamalarında temel görev yerel yönetimler tarafından üstlenilmelidir. Bu açıdan, “yerel yönetimlerin özellikle belediyelerin afetler konusunda daha aktif hale getirilmesi için yetki, kaynak ve personel bakımından güçlendirilmeleri” gerekmektedir (Keleş 2012a, s. 608).

Afet öncesi yürütülecek kentsel restorasyon çalışmalarında ‘temel altyapı’ ihtiyaçlarının karşılanmasına özel önem verilmesi gerekmektedir. Temel altyapı ihtiyaçlarını karşılayamamış yerleşim birimlerinde afet zararlarının etkileri çok daha büyük olacaktır (Keleş 2012a, s. 608).

Kentsel restorasyon politika ve uygulamalarının başarı ve başarısızlığında ‘afet yönetimi ile ilgili yetkilerin dağılımında ve kullanılmasında yaşanan karışıklık’ konusu önem taşımaktadır. Türkiye deneyiminde bakıldığında, “birçok bakanlığın bu konularda görevler yüklendiği” ve bu durumun “uygulamada görev çatışmalarına yol açtığı” (Keleş 2012a, s. 583) görülmektedir.

Kentsel sürdürülebilirlik ve dirençlilik hususlarında uluslararası düzeyde başarılı görülen çalışmalar irdelenmeli; ilmi işbirlikleriyle ortak projeler geliştirilmelidir (Şolt, 2021, s. 39-47).

Öneriler

Kentsel restorasyon uygulamalarında yetki ve koordinasyonun tek bir yönetsel birimde toplanması, sürecin etkin, hızlı ve verimli bir biçimde yönetilmesi için temel gereklilikler arasında yer almaktadır. Bunun sağlanması için;

➤ Kentsel restorasyon politikalarının hazırlanması ve uygulanmasında üniversitelerin ve sivil toplum kuruluşlarının etkin rol almaları sağlanmalıdır.

➤ Kentsel restorasyon politika ve uygulamalarının temel hedefi “kentlerin dirençliliğini arttırarak afetlerin olumsuz etkilerini minimuma indirmektir. Afet sonrası toparlanmanın hızlıca sağlanmasıdır.

➤ Kentsel restorasyon yönetimi merkezi yönetim tarafından tespit edilen kentsel restorasyon politikaları ile yerel yönetimlerce belirlenen kentsel restorasyon planlarının varlığına ve disiplinlerarası çalışmalara bağlıdır.

- Kentsel restorasyon politika ve uygulamalarında başarı sağlayabilmek için, süreç disiplinler arası bir yönetim sorunu olarak ele alınmalı ve yönetilmelidir.
- Kentsel restorasyon politika ve uygulamaları için güçlü finansal kaynak sağlanmalı, güçlü bir maliye politikası ile desteklenmelidir.
- Kentsel restorasyon politika ve uygulamaları bir maliyet unsuru olarak görülmemeli, gelecekte pişmanlık yaratmayacak yatırımlar olarak kabul edilmelidir.

Kaynaklar:

1. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (2021), “Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü,” (<https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu> 20. 09. 2021).
2. Akyön, Fehmi Volkan, Mehmet Metehan Çetintaş, Tayfun Gemici (2018), “Afet Yönetiminde İnsan Kaynağı Planlamasının Yönetilebilirliği,” ODTÜ, “Türkiye’nin 20. Yuvarlak Masa Toplantısı Bildiri Kitapçığı,” ODTÜ Afet Yönetimi ve Araştırma Merkezi (AYM), (Editörler: Etkin Hasgöl, Meltem Şenol Balaban), 16 Mart 2018, s. 62-70
3. Balamir, Murat (2011), “Uluslararası Afetler Politikası, Güvenli Kentler Kampanyası ve Sasakawa Ödülleri,” TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, “Afet ve Mimarlık,” Dosya 26, (Dosya Editörü: Emine M. Komut), Ankara, 2011, s. 17-24
4. Balamir, Murat (2012), “Afetlere İlişkin Planlama Etkinlikleri ve Sakınım Planlaması,” Ersoy, Melih (der.), Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük (İstanbul: Ninova Yayınları).
5. Balta, Münevver Özge (2013), “Kentsel Risklerin Planlama Temelinde Analizi ve Dirençli Kent Planlama Yaklaşımı,” Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, Kasım 2013.
6. Bayhan, Fikret, Balamir, Murat (2011), “Kent Planlama Sürecinin ve Plan Kararlarının Sismik Riskleri Belirlemedeki Etkin Rolü” TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, “Afet ve Mimarlık,” Dosya 26, (Dosya Editörü: Emine M. Komut), Ankara, 2011, s. 34-39
7. Bayraktar, Ulaş, Yılmaz, Bediz (2020), “Yeni Katılımcı Pratikler: Paylaşan, Dönüştüren, Dirençli Dayanışma Kentleri,” Yurttaşlık Derneği, Ocak 2020 (<https://hyd.org.tr/tr/yayinlar/842-dunya-kentlerinden-orneklerle-yerel-katilim-pratikleri> 20. 08. 2021).
8. Bayraktaroğlu, Özde Ezgi (2013), “Mimarlıkta Ekosistem Düşüncesiyle Tasarlamak,” İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Ocak 2013.
9. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı (FAO) (2015), “Kurak Alanlardaki Tahribata Uğramış Ormanların ve Peyzajların Restorasyonuna İlişkin Küresel Kılavuz: Dayanıklılığı Sağlamak ve Geçim Kaynaklarından Yararlanmak,” (Haz. Berrahmouni, N., Regato, P. ve Parfondry, M.), Ormancılık Belgesi No. 175, Roma, 2015.
10. Bozkurt, Uğur (2011), “Deprem Riski Olan Kentsel Alanlarda Afet Öncesi Durum ve Sürdürülebilir Zarar Azaltma Stratejilerinin Fayda-Maliyet Oranlarının Karşılaştırılması İçin Yöntem Araştırması,” TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, “Afet ve Mimarlık,” Dosya 26, (Dosya Editörü: Emine M. Komut), Ankara, 2011, s. 54-61
11. Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedi (t.yok), “Restorasyon,” 19. Cilt, Milliyet Yayınları, İstanbul.
12. Cairns, J. ve Heckman, J. R. (1996), “Restoration Ecology: The State of an Emerging Field,” Annual Review of Energy and the Environment, 21(1), 167-189. doi:10.1146/annurev.energy.21.1.167
13. Çiriş, Seçkin (2021), “Kentsel Planlamada Paradigma Değişiminin Bir Ürünü: "Dirençli Ulaştırma" ve İstanbul Kenti Üzerine İnceleme,” (https://www.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/18001_41_29.pdf 25. 08. 2021)
14. Çukurçayır, M. Akif (2011), “Yerel Yönetim Kuram Kurum ve Yeni Yaklaşımlar,” Çizgi Yayınevi, Konya, 2011.
15. Düzgün, Sönmez (2019), “Kentleri Dirençli Hale Getirmenin Araçları: Teknoloji Bağlamında Dirençli Kent Kavramı Üzerine Bir Değerlendirme,” 13. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu (Kaysem13), Tam Metin Bildiri Kitabı, Uluslararası Siyaset ve Güvenlik Stratejileri,

Kamu Yönetimi Politikaları (ed. Ali Fuat Gökçe, Uğur Ülger, Seda Kulu, Muhammed Aksu), 18-20 Nisan 2019 Gaziantep, s.1293-1303

15. Erdiñç, Ferhat, Tönük, Gülseven Ubay (2018), “Afet Yönetimi, Mekansal Planlama ve Kentsel Riskler,” ODTÜ, “Türkiye’nin 20. Yuvarlak Masa Toplantısı Bildiri Kitapçığı,” ODTÜ Afet Yönetimi ve Araştırma Merkezi (AYM), (Editörler: Etkin Hasgöl, Meltem Şenol Balaban), 16 Mart 2018, s. 34-50.

16. Ersoy Melih (der.), (2012), “Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük,” Ninova Yayınları, İstanbul, 2012.

17. Göksu, Çetin (2012) “Eko-Kent,” Ersoy, Melih (der.), Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük (İstanbul: Ninova Yayınları).

International Society for Ecological Restoration, Science & Policy Working Group (2017), “Ekolojik Restorasyona Giriş,” (çev. Hidayet Karakurt) 29 Nisan 2017 (https://cdn.ymaws.com/www.ser.org/resource/resmgr/custompages/publications/ser_primer/ser-primer-turkish.pdf 20. 08. 2021).

18. klime Dirençli Kentler (2021), (https://ipa.gov.tr/assets/uploads/files/climate_change_261217.pdf 20. 08. 2021).

19. İSMEP (2014), “Afete Dirençli Şehir Planlama ve Yapılaşma,” “İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi” (İSMEP) İstanbul, Haziran 2014.

20. İzmir Ekoloji Forumu (2015), “İzmir Ekoloji Forumu Hazırlık Çalışmaları ve Sonuç Raporları,” (Ed. Ayşe Filibeli Melek Demir), Birinci Basım, İzmir, Mart 2015.

21. Kadioğlu, Mikdat (2011a), “Ülke İhtiyaçlarını Değerlendirme,” TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, “Afet ve Mimarlık,” Dosya 26, (Dosya Editörü: Emine M. Komut), Ankara, 2011, s. 3-7

22. Kadioğlu, Mikdat (2011b), “Afet Yönetimi Beklenilmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek,” TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, “Afet ve Mimarlık,” Dosya 26, (Dosya Editörü: Emine M. Komut), Ankara, 2011, s. 41-43

23. Karaman, Aykut (2009), “Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Eşikleri Bağlamında İstanbul Üzerine Notlar,” Tasarım +Kuram, Sayı 8, Aralık 2009, s. 1-13

24. Kaya, Ayşegül Tanrıverdi, Hakan Polat, Ercan Özgan (2018), “Afete Dirençli Planlama ve Konut Yerleşim Alanlarının Seçimi; Düzce Örneği,” 2nd International Symposium on Natural Hazards and Disaster Management 04-06 May, 2018 (ISHAD2018 Sakarya Turkey), s. 592-601

25. Keleş, Ruşen (Keleş, 2012a), “Kentleşme Politikası,” 12. Baskı, İmge Kitabevi Yayını, Ankara, Şubat 2012.

26. Keleş, Ruşen (Keleş, 2012b), “Kentleşme Politikaları,” Ersoy, Melih (der.), Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük (İstanbul: Ninova Yayınları): 213

27. Keleş, Ruşen (Keleş, 2012c), “Kent,” içinde, Ersoy, Melih (der.), Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük (İstanbul: Ninova Yayınları): 183-184

28. Keleş, Ruşen (Keleş, 2012d), “Kentleşme,” Ersoy, Melih (der.), Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük (İstanbul: Ninova Yayınları): 211—212

29. Keleş, Ruşen (Keleş, 2012e), “Kentleşme,” Ersoy, Melih (der.), Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük (İstanbul: Ninova Yayınları): 213-214

30. Komut, Emine M. (2011), “Afetler: Kentler, Yapılar ve İnsanlar Yerleşmeler, Yapılı Çevre: Mimarlar ve Mimarlık,” TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, “Afet ve Mimarlık,” Dosya 26, (Dosya Editörü: Emine M. Komut), Ankara, 2011, s. 1-2

31. Kundak, Seda, Türkoğlu, Handan (2012), “Kentsel Risk Analizi,” Ersoy, Melih (der.), Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük (İstanbul: Ninova Yayınları):247-250

32. Nakabayashi, Itsuki, Shin Aiba, Taro Ichiko, “Pre-Disaster Restoration Measure of Preparedness for Post-Disaster Restoration in Tokyo,” Journal of Disaster Research Vol.3 No.6, 2008, (https://www.fujipress.jp/main/wp-content/themes/Fujipress/pdf_subscribed.php 20. 08. 2021), s. 407-421

33. ODTÜ (2018), “Türkiye’nin 20. Yuvarlak Masa Toplantısı Bildiri Kitapçığı,” ODTÜ Afet Yönetimi ve Araştırma Merkezi (AYM), (Editörler: Etkin Hasgöl, Meltem Şenol Balaban), 16 Mart 2018.
34. Okay, Nilgün (2018), “Direncili Kentler İçin Afet Risk Azaltma,” Şehir ve Toplum, Sayı: 10, Nisan- Temmuz 2018, s. 117-127
35. Özer, Yunus Emre (2018), “Risk Azaltma Yaklaşımı Çerçevesinde Direncili Kentler,” Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa 2018.
36. Özler, Özgül Acar (2012), “Kentsel Bütünleşme,” Ersoy, Melih (der.), Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük (İstanbul: Ninova Yayınları): 217-218
37. Özmen Bülent (2018), “Tehlike ve Risk Değerlendirmesi,” Süleyman Pampal (der.), “Acil Durum ve Afet Yönetimi Planları,” (T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 3718, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 2537, Eskişehir): 23-55.
38. Özügül, Mehmet Durak (2012), “Ekolojik Planlama,” Ersoy, Melih (der.), Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük (İstanbul: Ninova Yayınları).
39. Pampal, Süleyman (der.) (2018), “Acil Durum ve Afet Yönetimi Planları,” T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 3718, Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 2537, Eskişehir, 2018.
40. Peker, Ender, Aydın, Cem İskender (2019), “Değişen İklimde Kentler: Yerel Yönetimler İçin Azaltım ve Uyum Politikaları,” İPM–Mercator Politika Notu Eylül 2019. (<https://ipc.sabanciuniv.edu/Content/Images/Document/degisen-iklimde-kentler-yerel-yonetimler-icin-azaltim-ve-uyum-politikalari-61f167/degisen-iklimde-kentler-yerel-yonetimler-icin-azaltim-ve-uyum-politikalari-61f167.pdf> 20. 08. 2021).
41. Pınarcıoğlu, Nihal Şirin, Kanbak, Ayşegül (2020), “Sürdürülebilir Kent Modelleri,” IJOPEC Publication No: 2020/25, First Edition, December 2020.
42. Sert, Ömer Faruk (2012) “Türkiye’de Restorasyon Sürecinin Haritalanması ve Proje, İhale Ve Uygulama Aşamalarında Karşılaşılan Sorunların Belirlenmesi Üzerine Saha Çalışması,” İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Haziran 2012.
43. Şahin, Yusuf (2011), “Kentleşme Politikası,” Güncellenmiş 2. Baskı, Murathan Yayınları, Trabzon 2011.
44. Şen, Bülent, Mehmet A. T. Koçer, M. Tahir Alp (2003), “Ekolojik Restorasyon ve Göl Restorasyon Metotları,” XII. Ulusal Su Ürünleri Sempozyumu, 2003, s. 582-588.
45. Şolt, H. Burçin Henden (2021), “Covid-19 Pandemisinde Kentlerde Yaşanan Değişimler ve Kentsel Hizmetler,” Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 8, Sayı 15, Yıl 2021, s. 39-47.
46. T.C. Kalkınma Bakanlığı (2018), “Kentsel Yaşam Kalitesi Özel İhtisas Komisyonu Raporu On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023), Ankara, 2018.
47. Taşan-Kok, Tuna (2012), “Direncili (Esneyebilir) Bölgeler,” Ersoy, Melih (der.), Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük (İstanbul: Ninova Yayınları): 91-92
48. Taylan, Arzu (2012), “Kentsel Afetler ve Risk Paylaşımı,” Ersoy, Melih (der.), Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük (İstanbul: Ninova Yayınları).
49. Terton (2017), “Building a Climate-Resilient City: Urban ecosystems,” <https://www.iisd.org/>. 12 Temmuz 2021 tarihinde <https://www.iisd.org/system/files/publications/pcc-brief-climate-resilient-city-urban-ecosystems.pdf> adresinden erişildi
50. The Ten Essentials for Making Cities Resilient. (t.y.).<https://www.undrr.org/>. 13 Temmuz 2021 tarihinde <https://mcr2030.undrr.org/ten-essentials-making-cities-resilient> adresinden erişildi
51. Tezer, Azime (2012), “Kentsel Direncillik-Dayanıklılık,” Ersoy, Melih (der.), Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük (İstanbul: Ninova Yayınları).
52. Tezgider, Gülgün, Kaya, Emine (2018), “Temel Afet Eğitimi Yerelleştirmenin Önemi,” ODTÜ, “Türkiye’nin 20. Yuvarlak Masa Toplantısı Bildiri Kitapçığı,” ODTÜ Afet Yönetimi ve Araştırma Merkezi (AYM), (Editörler: Etkin Hasgöl, Meltem Şenol Balaban), 16 Mart 2018, s. 55-62

53. TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi (2011), “Afet ve Mimarlık,” Dosya 26, (Dosya Editörü: Emine M. Komut), Ankara, 2011.
54. Tosun, Hüseyin Emre (2019) “Eko Restorasyon Yaklaşımı: Kastamonu Çatalzeytin Örneği,” Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2019.
55. Tuğaç, Çiğdem (2019), “Kentsel Dirençlilik Perspektifinden Yerel Yönetimlerin Görevleri ve Sorumlulukları,” İdealkent Sayı 28, Cilt 10, Yıl 2019-3, 984-019
56. Türkoğlu, Handan (2014), “Akademik Değerlendirme,” İSMEP, “Afete Dirençli Şehir Planlama ve Yapılaşma,” “İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi” (İSMEP) İstanbul, Haziran 2014.
57. Türkoğlu, Handan, Koramaz, Elif Kısar (2012), Ersoy, Melih (der.), Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük (İstanbul: Ninova Yayınları):185-186
58. Yang, Y., Fang, Y., Xu, Y. ve Zhang, Y. (2021). Assessment of urban resilience based on the transformation of resource-based cities: A case study of Panzhuhua, China. Ecology and Society, 26(2). doi:10.5751/ES-12280-260220
59. Yıldırım, Selahattin (2019), “Ansiklopedik Kent Sözlüğü,” Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, Yayın No 119, İstanbul, 2019.
60. Yıldız, Dursun (2018), “Kuraklığa Dirençli Kentler,” Şehir ve Toplum, Sayı: 10, Nisan-Temmuz 2018, s. 61-74
61. Yıldız, Reyhan (2012), “Kavramsal Bir Sistem Olarak Planlama,” Ersoy, Melih (der.), Kentsel Planlama Ansiklopedik Sözlük (İstanbul: Ninova Yayınları): 182-183
62. Yücel, Gül (2011), “Afetler İçin Yerleşimlerde Güvenli Açık Alan ve Erişim,” TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, “Afet ve Mimarlık,” Dosya 26, (Dosya Editörü: Emine M. Komut), Ankara, 2011, s. 62-66

H. Emre Tosun

science expert (M.S), Istanbul Metropolitan Municipality, Istanbul-Turkey

ORCHID 0000-0001-5386-0416

Eyup Zengin

Prof. Dr., researcher, Istanbul-Turkey

ORCHID 0000-0003-3755-3488

Natiq H. Pasha

g-m.e.n., associate professor, Azerbaijan Technical University

ORCHID 0000-0002-5666-6835

Urban restoration policies in the process of creating a resistant city

Abstract

Deterioration in the urban area causes problems and difficulties such as irregular spread in urban space, insufficient infrastructure, environmental problems (air, water, soil, noise, odour pollution, urban heat island, etc.), low energy and resource efficiency, an urban agglomeration, lack of ecological space, security. Cities which are not built in harmony with the ecosystem will be vulnerable to possible disasters due to the deterioration.

The main reason for these issues is the inability to maintain the balance between the urban and regional ecosystems, and to achieve urban sustainability, as a result, the weakening of urban resilience. For a resilient city, urban governance processes which promote sustainable innovation, preserve diversity, focus on modularity, restore ecological functions, tighten the decision cycle, build social capital and urban restoration planning which connects local and global scales are required.

Urban resilience can often be regarded in the context of response to immediate impacts. However, the whole must be mastered by looking beyond the individual ailments. In order to make cities resilient; it is not only required to establish an organizational structure, to identify, understand and use of current and future risk scenarios and the processes required for action, to understand the economic impacts and the need to strengthen financial capacity for resilience, but also to turn towards flexible urban development and design, to protect natural buffers, to strengthen planning of

understanding, prevention, mitigation, response and recovery, and community capacity, to increase infrastructure resilience, to provide an effective response, and rapid recovery and more rational renewal.

Urban restoration is a kind of artificial intervention which aims to eliminate the destruction of the ecosystem in urban areas, allows the functioning city system to self-organize, supports the ecosystem repair capability, and follows a solution-oriented approach towards problems and targets. It is a set of systematic approaches that restore the city, which is exposed to ethical, ecological, and economic destruction.

While resilient cities have a robust, reflective, redundant, welded, inclusive, integrated and flexible structure, they are also locations which have the capacity of maintaining the same function, structure, feedback and identity by absorbing disturbances such as a hazard or natural disaster and reorganizing itself as it is changing. Urban restoration constitutes the whole of practices that make it liveable by increasing the resilience of the city.

Urban restoration practices are required to reach a sustainable city scale, which is at the common denominator of environmental, social and economic values, to provide welfare-oriented living space and standards, and to ensure the continuity of ecological resilience. Resilient cities breathe easier as restoration increases urban resilience. As long as the cities breathe, they stand, live, and keep it alive. In this study, the place and importance of urban restoration practices in the process of creating a resilient city in the solution of urban problems will be emphasized.

Key words: urban problems, resilient city, restoration, urban restoration, sustainability.

H. Emre Tosun

mütəxəssis (M.S), İstanbul Büyükşehir Belediyesi

İstanbul-Türkiye

ORCID 0000-0001-5386-0416

Eyüp Zengin

Prof. Dr, tədqiqatçı, İstanbul-Türkiye

ORCID 0000-0003-3755-3488

Natiq H.Paşa

g-m.e.n., dosent, Azərbaycan Texniki Universiteti

ORCID 0000-0002-5666-6835

Davamlı şəhər tikilməsi prosesində şəhərbərpa siyasəti

Xülasə

Şəhər ərazisində qeyri-kafi infrastruktur, ekoloji problemlər (hava, su, torpaq, səs-küy, qoxuların çirklənməsi, və s.), enerji və resurs səmərəliliyi, şəhər aqlomerasiyası, ekoloji şəraitin olmaması kimi problem və çətinliklərə səbəb olur. boşluq, təhlükəsizlik. Ekosistemə uyğun qurulmayan və saxlanmayan şəhərlər pisləşmə nəticəsində mümkün fəlakətlərə qarşı həssas olacaqlar.

Bu problemlərin əsas səbəbi şəhər və regional ekosistem arasında balansın qorunub saxlanıla bilməməsi, şəhər davamlılığına nail ola bilməmək və nəticədə şəhər müqavimətinin azalmasıdır. Dayanıqlı bir şəhər üçün; Davamlı innovasiyaları təşviq edən, müxtəlifliyi qoruyan, modulluğa diqqət yetirən, ekoloji funksiyaları bərpa edən, qərar dövrini sərbəstləşdirən, sosial kapitalı formalaşdırən və şəhər idarəetmə proseslərini yerli və global miqyaslarla birləşdirən şəhərin bərpasının planlaşdırılması tələb olunur. Şəhər dayanıqlığı ümumiyyətlə ani təsirlərə cavab kontekstində qiymətləndirilə bilər. Şəhərləri davamlı etmək; təşkilati struktur yaratmaq, fəaliyyət üçün tələb olunan prosesləri, cari və gələcək risk ssenarilərini müəyyən etmək, anlamaq və istifadə etmək, iqtisadi təsirləri və dayanıqlılıq üçün maliyyə imkanlarını gücləndirmək ehtiyacını anlamaq, davamlı şəhər inkişafı və dizaynına doğru hərəkət etmək, təbii buferləri qorumaq, anlamaq, qarşısını almaq, yumşaltmaq, cavab tədbirləri və bərpa planlarını və icma potensialını gücləndirmək,

infrastrukturun dayanıqlığını artırmaq, effektiv reaksiya, sürətli bərpa və daha rəasional yenilənməni təmin etmək lazımdır.

Dayanıqlı şəhərlər möhkəm, əks etdirən, lazımsız, qaynaqlanmış, inklüziv, integrasiya olunmuş və davamlıdır, təhlükə və ya təbii fəlakət kimi narahatlıqları udmaq və dəyişməyə məruz qalarkən özlərini yenidən təşkil etmək qabiliyyətinə malikdir, beləliklə, mahiyyətə eyni funksiyanı, strukturu, əks əlaqəni və şəxsiyyəti qoruyub saxlayır. . Şəhərin bərpası şəhərin dayanıqlığını artıran və onu yaşana bilən hala gətirən bütün təcrübələri təşkil edir.

Ekoloji, sosial və iqtisadi dəyərlərin ortaq məxrəcində olan dayanıqlı şəhər miqyasına çatmaq, rifah yönümlü yaşayış sahəsi və standartları təmin etmək və ekoloji davamlılığın davamlılığını təmin etmək üçün şəhər bərpası təcrübələri zəruridir.

Bərpa şəhərin dayanıqlığını artırır və möhkəm şəhərlər daha rahat nəfəs alır. Nə qədər ki, şəhər nəfəs alır, dururlar, yaşayırlar və buraxırlar. Bu araşdırmada şəhər problemlərinin həllində dayanıqlı bir şəhər yaratma prosesində şəhər bərpası təcrübələrinin yeri və əhəmiyyəti vurğulanacaqdır

Açar sözlər: *şəhər problemləri, dayanıqlı şəhər, bərpa, şəhər bərpası, davamlılıq.*